FAMILII, REȘEDINȚE ȘI CTITORII BOIEREȘTI DIN MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ (SECOLELE XV – XVII)

Familii, reședințe și ctitorii boierești din Moldova și Țara Românească (secolele XV – XVII)

Editura
Karl A. Romstorfer
2023

FAMILII, REŞEDINŢE ŞI CTITORII BOIEREŞTI DIN MOLDOVA ŞI ŢARA ROMÂNEASCĂ (SECOLELE XV – XVII)

volum îngrijit de Monica Dejan
cu un cuvânt înainte de Maria Magdalena Székely

Editura Karl A. Romstorfer
Suceava
2023

Cuprins

Maria Magdalena Székely, *Cuvânt înainte* 7

Mihai Anatolii Ciobanu, *Soțiile lui Ioan vodă cel Cumplit* 13

Maria Magdalena Székely, *„Unde a fost casa" şi „unde a fost curtea": înțelesurile unor formule din documente* 28
Liviu Pilat, *Curțile lui Oană de la Tulova. Structuri de putere şi relații de rudenie* 44
Florin Gabriel Petrică, Minodora Cârciumaru, *Despre amuleta descoperită la Curtea Domnească din Târgovişte. Interpretări cu privire la simbolistica artefactului* 59
Minodora Cârciumaru, Florin Gabriel Petrică, *În umbra puterii. Interpretări privind locuința de secol XV descoperită la Curtea domnească din Târgovişte* 82
Elisabeta Negrău, *Veneția sau Istanbul? O nouă privire asupra surselor arhitecturii rezidențiale brâncoveneşti* 106

Ştefan S. Gorovei, *Bălineşti. Comentarii cronologice şi diplomatice*.....135
Vlad Bedros, *Imagine şi spiritualitate, între paraclise boiereşti şi ctitorii voievodale din Moldova (cca. 1480 – cca. 1530)*.....161
Monica Dejan, Ştefan Dejan, *Mormântul lui Gavril Trotuşan. O ipoteză*.....174
Radu Cârciumaru, *„Mai bun domnu de Mateiiu vodă n-au fostu nici un domnu". Despre armaşul Radu Vărzaru şi ctitoriile sale* 195
Petronel Zahariuc, *Despre un boier mic (Ionaşco Isăcescu) şi despre marile sale ctitorii (mănăstirile Runcu, Ilişeşti şi Drăgeşti)*.....216
Gheorghe Lazăr, *„Din bun cuget şi râvnă... am făcut o sfântă bisérică": jupâneasa Ilinca Dobrosloveanca şi destinul ctitoriei ei*...265
Irina Cîrstina, *„Cartierul" moldovenesc de la Târgovişte. Considerații preliminare pentru o istorie a zonei Stelea* 310

Lista autorilor 326
Abrevieri 327

Despre un boier mic (Ionaşco Isăcescu) şi despre marile sale ctitorii (mănăstirile Runcu, Ilişeşti şi Drăgeşti)

Petronel ZAHARIUC

Rezumat: Acest articol este dedicat unui boier din Moldova, Ionaşco Isăcescu, care a trăit în ultimele decenii ale secolului al XVII-lea şi primele două decenii ale secolului al XVIII-lea († 6 august 1720), şi ctitoriilor sale, mănăstirile Runcu, Ilişeşti şi Drăgeşti, din ținuturile Neamț, Suceava şi Roman. La început, am prezentat succint cariera lui Ionaşco Isăcescu, a cărui cea mai înaltă dregătorie a fost aceea de mare medelnicer, după care am insistat asupra familiei şi mai ales asupra descendenței sale. În continuare, am urmărit, fără a le trata monografic, istoria ctitoriilor sale, prezentând acele aspecte, pe care le-am considerat necunoscute sau mai puțin cunoscute. La sfârşit, am adăugat o Anexă cu 11 documente importante pentru istoria fiecărei mănăstiri.

Cuvinte cheie: Ionaşco Isăcescu, mănăstirea Runcu, mănăstirea Ilişeşti, mănăstirea Drăgeşti.

Résumé: L'article est consacré à un boyard de Moldavie, Ionaşco Isăcescu, qui a vécu les dernières décennies du 17ème siècle et les deux premières décennies du 18ème siècle († 6 août 1720), ainsi qu'à ses monastères, Runcu, Ilişeşti et Drăgeşti, dans les comtés de Neamț, Suceava et Roman. Au début, j'ai présente brièvement la carrière de Ionaşco Isăcescu, dont le plus haute fonction a été celle de grand *medelnicer*, puis je me suis aperçu sur sa famille et surtout sur sa descendance. Ensuite, j'ai suivi, sans la traiter de manières monographique, l'histoire de ses fondations, en présentant les aspects que nous considérons inconnus ou peu connus. J'ai fini par réaliser une Annexe avec 11 documents importants pour l'histoire de chaque monastère.

Mots-clés: Ionaşco Isăcescu, monastère Runcu, monastère Ilieşeşti, monastère Drăgeşti.

La orice titlu mai neconvențional, puțin poetic şi puțin oximoronic, explicațiile sunt obligatorii. Iar din construcția titlului, deşi accentul urmează să cadă pe nume, lămuriri necesită cuvintele care le însoțesc: „boier mic" şi „ctitorii mari",

care sunt aparent contradictorii, iar uneori interşanjabile, adică „boier mare” şi „ctitorii mici”. Astfel, l-am aşezat pe Ionaşco Isăcescu printre boierii mici, fiind categoria boierească în care s-a născut, în care s-a căsătorit şi de care nu s-a putut desprinde toată viața, deşi a tins către boierimea mare, reuşind pentru scurtă vreme să stea alături de boierii mari, însă nu de Sfat, prin cea mai importantă dregătorie ocupată, aceea de mare medelnicer, fiindcă medelnicerul mare era al treilea dintre „dregătorii din afara Senatului, care nu iau parte la Sfat, decât la grabnică nevoie ca de pildă orânduirea haraciului”, potrivit clasificării făcute de Miron Costin şi de Dimitrie Cantemir[1]. Şi prin averea adunată Ionaşco Isăcescu s-a apropiat de marea boierime, ajungând să pună, lângă jumătatea de sat moştenită şi lângă jumătatea primită ca zestre, alte trei-patru sate, care însă nu au rămas ale „casei” sale boiereşti, pentru a o ajuta ca în generațiile următoare să poată urca şi rămâne în boierimea mare, ci au trecut către „casele” sale sufleteşti, zidindu-şi, astfel, „casă” în ceruri; destul de mare, după cum vom vedea! Cu alte cuvinte, Ionaşco Isăcescu ar putea fi calificat ca fiind un boier mijlociu sau de mijloc, însă pe lângă greutatea de a lucra cu sintagma „boier mijlociu”, adică nici cald, nici rece, călduț, cred că prin judecarea familiei şi a carierei unui boier, acesta poate fi aşezat într-una din cele două mari categorii: boierimea mare sau mică, iar în cazul lui Ionaşco Isăcescu, cel din urmă calificativ, acela de boier mic sau boier de ținut, i se potriveşte bine.

Apoi, cealaltă formulă din titlu, aceea de „ctitorii mari”, pentru mănăstirile Runcu şi Ilişeşti, poate isca ridicări din sprâncene, şi asta dacă nu este considerată doar un epitet, ci o sintagmă purtătoare a unor sensuri mai adânci. Luate stricto-sensu cele două mănăstiri sunt departe de a fi mari, în comparație cu ultima mare mănăstire ridicată în a doua

* Acest articol face parte dintre rezultatele proiectului de cercetare UEFISCDI, PN-III-P4-ID-PCE-2020-0863.

[1] Miron Costin, *Istorie în versuri polone despre Moldova şi Țara Românească (Poema polonă)*, în Opere, ediție critică de P. P. Panaitescu, Bucureşti, 1958, p. 388; Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, trad. de Gh. Guțu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1973, p. 203.

jumătate a secolului al XVII-lea, Cetățuia, fiind comparabile, însă, cu cele ctitorite în aceeaşi generație cu ele, în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea şi în primele două-trei din secolul următor (Mira, Sfântul Lazăr din Iaşi, Fâstâci etc.)[2]. Apoi, cele două ctitorii sunt „mari" şi dacă le comparăm cu relativ modesta avere a ctitorului, al cărui efort financiar a fost invers proporțional cu cuantumul averii. În vreme ce, boieri din aceeaşi generație, mari cu adevărat, atât prin avere, cât şi prin ranguri, fie nu au ctitorit nimic (marele vistiernic Iordache Ruset, marele logofăt Ilie Catargi, marele vornic Lupu Costachi, marele vornic Gavril Miclescu), fie au ctitorit câte un aşezământ asemănător cu cel al medelnicerului Isăcescu (marele hatman Lupu Bogdan, schitul Fătăciuni, marele vornic Vasile Cantacuzino biserica Albă din Roman), fie sau asociat pentru a reface ctitorii mai vechi (marele logofăt Antiohie Jora şi marele vornic Gavril Costachi au rezidit mănăstirea Floreşti, al cărei cel dintâi ctitor fusese marele vornic Cârstea Ghenovici la sfârşitul secolului al XVI-lea). Şi, ca să înțelegem mai bine cât de mare a fost opera ctitoricească a boierului Ionaşco Isăcescu, trebuie să mai adăugăm o ctitorie, care a lipsit din titlul acestei comunicări (la data susținerii ei), schitul Drăgeşti, din ținutul Roman. Avem, aşadar, trei aşezăminte monahale, două de lemn (la data construcției) şi unul de piatră, care fac arătare, dacă nu despre „mari ctitorii", atunci despre o mare ctitorie.

Iar acum, mă întorc puțin la boierul mic, sau mijlociu dacă vreți, cu o anvergură ctitoricească de boier mare, Ionaşco Isăcescu! Tocmai din cauza acestei încordări ctitoriceşti mi-a trecut o clipă prin gând că ar putea fi vorba de doi boieri complet omonimi, unul ieşit din satele Cernăuților, din neamul lui Isac de la Sinehău, iar celălalt din satele Dorohoiului, din neamul lui Isac de la Dumeni, numai că ideea s-a veştejit repede, pe de o parte pentru că şi carierele celor doi ar fi fost identifice, ceea ce nu e de imaginat (un document original din 1692, care îl arată pe Ionaşco Isăcescu ca mare medelnicer are data greşită, putând fi

[2] G. Balş, *Bisericile moldoveneşti din veacurile al XVII-lea şi al XVIII-lea*, Bucureşti, 1933, *passim*.

datat în 1708-1709, când boierul a ocupat, cu adevărat, această dregătorie)[3], şi, pe de altă parte, pentru că toate cele trei ctitorii au fost ridicate împreună cu aceeaşi jupânească, Alexandra. În oarecare măsură, ideea a fost din capul locului inutilă, însă a făcut parte dintr-un mănunchi mai mare, prin care am verificat fişa genealogică şi biografică care i-a fost întocmită lui Ionaşco Isăcescu de Eugen Neculau. Istoricul dorohoian şi ieşean, care a studiat istoria satelor de pe Jijia de Sus, din aval de Dorohoi, l-a aşezat temeinic pe Ionaşco Isăcescu printre boierii de la Dumeni şi Plopeni, găsindu-i rădăcinile, urmărindu-i cariera şi implicându-se în dificila discuție privitoare la urmaşii lui, şi totul în legătură cu părțile de moşie din cele două sate şi din Ipoteştii Hârlăului, de lângă Botoşani, stăpânite de Isăceşti şi de Ionaşco Isăcescu[4], lăsând în umbră, aşa cum era firesc, având în vedere subiectul cercetării, istoria satelor care i-au aparținut răspândite prin alte ținuturi ale Moldovei: Bacău, Neamț şi Suceava[5].

Astfel, printr-o cercetare exemplară a fondurilor documentare din Iaşi şi Bucureşti, Eugen Neculau a stabilit că Ionaşco Isăcescu a fost fiul lui Toader căpitan de dorobanți în vremea luptelor de la sfârşitul domniei lui Vasile Lupu, şi nepotul lui Isac de la Dumeni. Deşi „arhiva" Dumenilor este foarte bogată, cum la puține sate cu stăpânirea boierească găsim, totuşi o coborâre în timp pe această moşie a satului până la generația străbunicilor lui Ionaşco Isăcescu nu a fost posibilă. Pe cealaltă moşie a satului, care a aparținut lui hatmanului Isac Balica şi apoi lui Miron Costin, istoria a fost oarecum mai zgomotoasă, sau mi se pare mie din pricina numelor mari ale

---

[3] *Catalogul documentelor moldoveneşti din Direcția Arhivelor Centrale* (în continuare: *CDM*), IV, vol. întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca-Tinculescu, Veronica Vasilescu şi Constanța Negulescu, Bucureşti, 1970, p. 336, nr. 1502.

[4] Eugen D. Neculau, *Sate pe Jijia de Sus*, II, *Boierii*, ediție îngrijită de Marcel Lutic, Institutul Român de Genealogie şi Heraldică „Sever Zotta", Iaşi, 2005, p. 41-49; III, *Răzeşii*, Iaşi, 2010, p. 117-209 („Isăcescu").

[5] O biografie atent întocmită a lui Ionaşco Isăcescu, la Iulian Pruteanu-Isăcescu, *Noi date privitoare la istoria familiei Isăcescu. Ionaşco Isăcescu medelnicerul*, în *Românii din afara granițelor țării. Istorie, cultură spiritualitate*, coordonator Iulian Pruteanu-Isăcescu, Iaşi, 2010, p. 21-24.

stăpânilor, însă, ca să vedem cât de mare era universul unui sat mic, zecile de documente privitoare la cele două moşii nu se intersectează: cele ale ramurii Balica-Movilă-Costin au fost publicate de N. Iorga[6] şi nu amintesc nicăieri de stăpânii celeilalte bucăți de sat, şi viceversa, documentele Isăceştilor nu amintesc de partea Costineştilor, aşa cum reiese din actele folosite istoriografic sau nu. Mama lui Ionaşco Isăcescu a fost Varvara[7], fiica lui Dumitraşco Gafencu din Hilişeu (nu Ilişeşti, cum apare într-un loc la Gh. Ghibănescu), care a adus ca zestre o parte din satul Plopeni, la Dorohoi, şi o parte din Răpujenița, la Cernăuți, şi aşa Plopenii, pentru că Răpujenița a fost vândută, s-au tot învârtit între răzeşii Isăceşti, din ramura lui Toader Isăcescu, până în veacul al XIX-lea. Pe lângă Ionaşco, Toader şi Varvara au mai avut doi băieți, Dumitraşco şi Andronic, şi două fete, Maria şi Damaschina. Cei trei frați, pentru a ieşi din răzeşia lor către dregătorii şi *ipso facto* pentru a deveni boieri cu adevărat, adică, pentru această vreme, şi dregători şi stăpâni de pământ, au ales calea armelor, fiind toți căpitani în vremea războaielor polono-moldo-otomane dintre 1683 şi 1689, fie într-o tabără, fie într-alta, bineînțeles, cu toate riscurile incluse. Ionaşco Isăcescu a fost căpitan în oastea lui Constantin vodă Cantemir şi, din câte se pare, pârcălab de Neamț, în primăvara anului 1691, când cercetează alături de Vasile Vârnav şi Constantin Arapul, soarta averii răposatei domnițe Ruxandra, ucisă de leşi în cetatea Neamțului[8]. A rămas căpitan până către sfârşitul veacului, pentru ca în domnia lui Constantin Duca să i se ofere o dregătorie mai însemnată, tot din „ramul" ostăşesc,

---

[6] N. Iorga, *Istoria unei moşii dorohoiene: Dumenii*, în *Studii şi documente privitoare la istoria românilor*, XIX, Bucureşti, 1910, p. 20-41. Vezi şi bibliografia întocmită de Nicolae Stoicescu cu privire la acest sat; *Repertoriul bibliografic al localităților şi monumentelor medievale din Moldova*, Bucureşti, 1974, p. 274.

[7] Eugen D. Neculau, *op. cit.*, p. 128-129.

[8] **CDM**, IV, vol. întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca Tinculescu, Veronica Vasilescu, Constanța Negulescu, Bucureşti, 1970, p. 303, nr. 1347 şi 1348 (29 aprilie 1691).

aceea de mare şetrar[9], iar în a doua domnie a lui Mihai Racoviță să atingă, după cum am amintit, cea mai înaltă dregătorie din carieră, aceea de mare medelnicer[10], rămânând din prima domnie a lui Nicolae Mavrocordat şi până la sfârşitul vieții, la 6 august 1720, fost mare medelnicer.

Din slujba de căpitan, dar şi din venitul adus de cele două dregătorii, fără a exclude şi buna valorificare a produselor de pe moşii, Ionaşco Isăcescu a câştigat bine, astfel că a putut cumpăra un sat întreg, Bălăceni, la Suceava[11], şi părți în alte câteva sate, pe care le-a adăugat firavei sale moşteniri părinteşti, de la Dumeni şi Plopeni, şi mai tărişoarei dote aduse de soția sa, Alexandra, fiica clucerului Pătraşcan din Orăşeni, vornic de poartă şi mare clucer, şi probabil a unei fiice a căminarului Tofan Seachil, părți din Orăşeni şi Ipoteşti, la Hârlău, şi părți din Runcu şi Țuțcani, la Neamț. Alte două surori ale ei au fost căsătorite în familiile Murguleț şi Vârnav. Judecând după locul de emitere a unor zapise date de Ionaşco şi Alexandra, se pare că familia a trăit mai mult în satele soției, la Orăşeni, sat din preajma Botoşanilor, şi la Țuțcani şi Runcu, în partea de sud a ținutului Neamț. La început, soții par să fi trăit mai mult că în această din urmă zonă, pentru că au cumpărat părți din satele din jur: Urzici, Bahna, Arămeşti şi Filipeşti, zidind două dintre ctitoriile lor: Runcu, în ținutul Neamț, şi Drăgeşti, dincolo de Siret, în ținutul Roman, dar spre sfârşit, când au început să se gândească la viața de dincolo, sunt mai des întâlniți în preajma Botoşanilor.

Până aici, am rostuit ceva din cariera marelui medelnicer Ionaşco Isăcescu, pe care informații noi nu o vor putea schimba semnificativ, şi ceva din averea lui, pentru care ştirile noi vor fi folositoare, şi m-am apropiat de istoria familiei Ionaşco şi Alexandra Isăcescu, înlăuntrul căreia stă închisă o şaradă greu

---

[9] *Ibidem*, V, vol. întocmit de Veronica Vasilescu, Doina Duca-Tinculescu, Bucureşti, 1974, p. 93, nr. 364 (23 septembrie 1704).
[10] *Ibidem*, V, p. 183, nr. 711 (20 februarie 1708).
[11] N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, Bucureşti, 1902, p. 433 (22 mai 1716; acum, medelnicerul Isăcescu a cumpărat doar o parte din sat de la Toader Călmaşul pârcălab de Hotin).

de dezlegat, au avut sau nu au avut copii cei doi, a cărei soluție definitivă se va putea da, dacă se va da, doar cu alte acte, încă nedescoperite. La 20 mai 1737, la o judecată între Toader Murguleț şi Andrei Vârnav, la care cel dintâi „a zis că giupâneasa lui Ionaşco Isăcescul au fost soră şi maicii lui Murguleț şi maicii lui Vârnav şi neavând Isăceasca copii din trupul ei, ci-ar fi rămas după moarte Isăcescăi să fii luat tot ce-au fost Andrii Vârnav”[12]. Descoperitorul documentului, Eugen D. Neculau, a scris: „Acest document încurcă aflarea adevărului. Din el rezultă că Ionaşcu Isăcescu şi Alexandra n-au avut copii”[13]. Drumul către dezlegarea şaradei a fost deschis de Sever Zotta, care, după ce se interesase de descendența lui Ionaşco Isăcescu, negăsindu-i o deplină rezolvare, a sesizat valoarea unui act din 28 iunie 1745 pentru viața Isăcesculuі, publicat în rezumat de N. Iorga, şi a considerat că acesta a avut un fiu, Ilie, poreclit Burduja, tatăl postelnicului Vasile Isăcescu, vânzătorul unei părți din moşia Plopeni către spătarul Aristarh Hrisoscoleu[14], deşi din rezumat nu se înțelegea limpede dacă Ilie era fiul sau ginerele lui Ionaşco Isăcescu. În aceeaşi „dare de seamă” (recenzie), Sever Zotta a cuprins şi o mențiune a altui document, din 25 septembrie 1729, prin care Maria, fiica lui Ionaşco Isăcescu, a cumpărat o parte din moşia Bălăceanca, însă doar în treacăt, menținându-şi părerea că fostul mare medelnicer a avut şi un fiu, cu numele Ilie[15].

Pentru a împăca cele trei acte, care vorbesc de descendența lui Ionaşco Isăcescu, două spunând da, a avut copii, iar unul nu (chiar dacă e amintită doar soția, Alexandra), cu neobişnuita activitate ctitoricească a familiei, soluția pe care o propun nu este greu de întrezărit: primele două ctitorii, ridicate în ultimul deceniu al secolului al XVII-lea, Runcu şi Drăgeşti, au

---

[12] **BAR**, Documente istorice, VIII/216 (porunca lui Grigore Ghica către fostul mare căpitan Ion Izmană şi postelnicul Adam Pancul să cerceteze jalba).
[13] Eugen D. Neculau, *op. cit.*, p. 145-146.
[14] Sever Zotta, *Dări de seamă* (recenzie la N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol. XXI), în **ArhGen**, I, nr. 7-8, 1912, p. 121-122, şi nr. 11, 1912, p. 172-173.
[15] *Ibidem*, p. 172.

fost o rugăciune către Dumnezeu pentru ca familia să fie binecuvântată cu urmaşi, ceea ce nu s-a întâmplat, de aceea cei doi soți au înfiat o fată, care s-a căsătorit rău, fără acordul părinților, cu Ilie Burduja, probabil un bărbat din clasa de jos[16], iar părinții, amărâți şi neîmpăcați, s-au întors către Biserică şi au ctitorit mănăstirea Ilişeşti, Înălțarea Domnului, căreia i-au închinat întreaga avere: trei părți din satul Ilişeşti, satul întreg Bălăceni, jumătate din Iacobeşti şi jumătate din Părhăuți, toate în ținutul Suceava, şi a patra parte din Orăşeni, în ținutul Hârlău. Cu această soluție, care poate va căpăta întărire documentară, pentru că s-a păstrat o mare parte din „arhiva" Isăceştilor, ce nu este în întregime cunoscută, mă întorc către ctitoriile familiei, pentru a arunca o privire către începuturile lor şi către evoluția lor istorică.

Prima ctitorie, în ordine cronologică, a familiei Ionaşco şi Alexandra Isăcescu este **mănăstirea Runcu**, din ținutul Neamț, cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail şi Gavril[17]. Mănăstirea şi-a luat numele de la satul existent aici, iar nu de la un loc despădurit („runc") de sihaştri, cu alte cuvinte locul a fost curățat de copaci de săteni, cu multe generații înainte de

---

[16] Pentru un asemenea caz, vezi Petronel Zahariuc, *Câteva testamente moldoveneşti din secolele XVII-XVII*, în **SMIM**, XXXIX, 2021, p. 22-24.

[17] Constantin A. Stoide, *Mănăstirea Runcu*, în „Anuarul Liceului «Petru Rareş»", Piatra-Neamț, 1933-1934, p. 133-147 (un scurt istoric, urmat de 15 rezumate de documente, dintre1698 şi 1779, scoase dintr-un dosar de judecată, păstrat la Arhivele Naționale Iaşi (în continuare: **ANI)**, şi inscripții de pe cărți, odoare şi catapeteasmă, însă o parte dintre ele vorbesc despre un metoc al mănăstirii, schitul Țuțcani, cu hramul Sf. Nicolae, aflat în vecinătate, în acelaşi ținut Neamț); idem, *Ştiri nouă despre mănăstirea Runcu*, în „Anuarul Liceului «Petru Rareş»", Piatra-Neamț, 1934-1935, p. 44-49 (câteva date din istoria mănăstirii, urmate de trei documente: 22 martie 1713, 8 martie 1732 şi 10 ianuarie 1797, păstrate la **ANI**, în colecția Documente); C. Bobulescu, *O pagină pentru mănăstirea Runcului din județul Neamț*. Extras din „Arhiva Românească", VIII, Bucureşti, 1942, p. 247-271 (studiu şi cinci documente, dintre 12 iulie 1746 şi 20 iunie 1798, privitoare la moşia Mănoaia, de pe Bistrița, dăruită mănăstirii de Catrina Mănoaia <Mănioaia>, soția postelnicului Ghiorghiță Mane, fiica vistiernicului Nicolae Başotă); Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 731 şi 739 (bibliografie şi consistente semnalări de documente de arhivă).

înființarea mănăstirii[18], iar acum satul era împărțit între răzeşi. Acest lucru se vede, fără putință de tăgadă, chiar din primul act în care este amintită mănăstirea, cel din 1 aprilie 1695, când mai mulți răzeşi, Alexandru şi Gavril Bută, cu surorile lor, Varvara şi Trofana, îi dăruiesc o parte din satul Runcu: „partea noastră de moşie, ce să va alege din Runcu, cu vad de moară, cu tot venitul ce să vă alege, am dat mănăstirii Runcului". Tot prin acest zapis, Andrei, Ursul, Melinte şi Ion Donici, nepoții lui Moga, închină mănăstirii o parte „din jumătate de sat, din gioseni, <de la Țuțcani> cu vad de moară, cu poiana Bocăi, şi până în hotarul Lețcanilor"[19]. Pe lângă aceste două părți, prin acelaşi act, Ion Bută, Gavril Stan, Trofana şi Alecsa dăruiesc „mănăstirii Runcului", patru delnițe „din parte lui Păsățăl şi din parte Lupeştilor, din Poiana cea Mare"[20].

Deşi C. Bobulescu a cunoscut acest document în întregimea lui, unde nu este menționat ctitorul, ci doar călugării, şi unde este pomenit satul Runcu, îi ridică calitatea de cel dintâi ctitor lui Ionaşco Isăcescu şi o acordă, în cuvinte foarte însuflețite, câtorva călugări sihaştri, care ar fi curățit („runcuit", „lăzuit") locul, unde a apărut un „runc", de la care mănăstirea şi-a luat numele, şi, regretând că nu poate dovedi tradiția, potrivit căreia mănăstirea a fost zidită de Ştefan cel Mare[21], şi că nu se poate sprijini deplin pe un pomelnic al familiei lui Istratie vodă

---

[18] **DRH**, I, vol. întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu, L. Şimaschi, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1975, p. 292, nr. 206 (20 august 1440).

[19] Satul Lețcani, vecin cu Runcul, a dispărut (*Tezaurul toponimic al României. Moldova. Repertoriul istoric al unităților administrativ-teritoriale <1772-1988>*, I/1, coordonator Dragoş Moldovanu, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1991, p. 637).

[20] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/15 (original); **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/1 (copie în „Condica scrisorilor mănăstirii Runcul, legată la anul 1833); C. A. Stoide, Documente din ținutul Neamț (sec. XVI-XVIII), în „Anuarul Liceului «Petru Rareş»", Piatra-Neamț, 1936-1940, p. 24-25, nr. VI (text după original, cu mențiunea: documentul „ne ajută să rectificăm, cu douăzeci de ani, data fundării schitului Runcu"); **CDM**, V, p. 377, nr. 1699 (rezumat); C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 253 (mențiune după C. A. Stoide).

[21] Pe Ştefan cel Mare l-a făcut ctitor la Runcu, însă şi în alte locuri din ținutul Neamț, Constantin N. Gheorghiu şi informatorii săi, în *Dicționarul geografic al județului Neamț* (Bucureşti, 1895, p. 337), dicționar care a fost topit în *Marele Dicționar geografic al României*, V, Bucureşti, 1902, p. 294.

Dabija, pe care C. A. Stoide l-a dezlegat de istoria ei[22], i-a coborât începuturile într-un timp nedefinit: „vechimea nu i-o putem lega de date ieşite întâmplător în cale, care ne întăresc dăinuirea ei, dar nu gândul celui dintâi sihastru ce s-a oprit la Runc şi a dat naştere vieții călugăreşti”[23]. Este oarecum de mirare pentru un istoric atât de bun al vieții bisericeşti, cum a fost C. Bobulescu, care a scris despre alte multe mănăstiri, schituri şi sihăstrii[24], rămânând destul de aproape de documentul istoric, să ignore faptul că în multe acte de danie nu este amintit ctitorul, ci doar egumenul, obştea sau mănăstirea, şi să considere, cum a făcut în acest caz, că un aşezământ monahal, cât de mic, care avea o biserică şi câteva chilii, putea rămâne mai mult de câțiva ani în afara vieții istorice! Şi asta din mai multe motive.

În primul rând, pentru orice construcție, fie ea şi dumnezeiască, era nevoie de acordul stăpânului pământului pe care urma să fie ridicată. De aceea, sihăstriile sau schiturile au apărut pe hotarele marilor mănăstiri: Sihăstria Secului, Sihăstria Putnei, schitul Pocrov al mănăstirii Neamț etc., sau pe moşiile Mitropoliei, Episcopiilor, mănăstirilor sau boierilor, răspândite prin întreaga Moldovă (la fel stau lucrurile şi în Țara Românească). În al doilea rând, călugărul sau călugării ctitori, dacă nu aveau ei mijloacele materiale necesare, cum s-a întâmplat în multe cazuri, care le veneau, fie dinspre obştile din care se desprinseseră sau pe seama cărora se călugăriseră, fie le veneau dinspre familiile boiereşti sau negustoreşti din care plecaseră pentru a se călugări, atunci asociau la ctitorie pe

---

[22] Constantin A. Stoide, *Mănăstirea Runcu*, p. 133-134, p. 147, nr. XXIV. Vezi şi Maria Magdalena Székely, *Portret de doamnă fără de portret. Ecaterina-Dafina Dabija*, în în Violeta Barbu, Maria Magdalena Székely, Kinga S. Tüdős, Angela Jianu, *Grădina rozelor. Femei din Moldova, Țara Românească şi Transilvania (sec. XVII-XIX)*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2015, p. 43 („în realitate, fondatorul este un mic boier moldovean din secolul al XVIII-lea, medelnicerul Ionaşco Isăcescu”).

[23] C. Bobulescu, *op. cit.*, p. 253.

[24] Idem, *Schiță istorică asupra satelor Crucea de Sus, Crucea de Jos, cu bisericile lor, cum şi asupra schiturilor Brazii şi Moşinoaiele din jud. Putna*, Bucureşti, 1926, 86 p.; idem, *Pocrovul*, Craiova, 1943, 66 p.; idem, *Sihăstrii şi schituri de pe valea Trotuşului*, Bucureşti, 1946, 59 p., etc.

stăpânul pământului sau pe alți stăpâni, mai mari sau mai mici, răspândiți prin întreaga țară. În al treilea rând, chiar din vremea lucrului la mănăstire, oamenii, mai întâi cei din apropiere, apoi din ce în ce de mai departe, pentru cele ale sufletului, începeau să bătătorească cărarea către sihăstrie, care pe nesimțite se făcea drum, răsplătind duhovnicii cu diferite bunuri, mişcătoare sau nemişcătoare, pentru care, mai ales pentru cele din urmă, era nevoie de întocmirea unor zapise, pe care călugării erau obligați să le transforme în ispisoace domneşti. În al patrulea rând, şi mai sunt şi altele, obştea care se forma într-o sihăstrie avea nevoie de o ierarhie, care nu se putea stabili şi nici evolua fără binecuvântarea episcopului locului.

Aşadar, în jurul anului 1695, aşezământul monahal de la Runcu s-a format, ca multe altele, pe o bucată de pământ adusă ca zestre lui Ionaşco Isăcescu de soția sa, Alexandra, după ce, vreme de trei ani de zile, ctitorul şi-a făcut simțită prezența în zonă, cumpărând părți din satele Bahna[25] şi Urzici[26]. În aceşti ani, ctitorii au dat şi banii pentru construirea bisericii şi a câtorva clădiri necesare mănăstirii, căutând şi sprijinul altor boieri, pentru ca aici să se adune călugări, veniți de la alte mănăstiri, grav zdruncinate de podgheazurile polone, fără a aflui dinspre mănăstirea Ciolpani, aflată acum în adormire[27], şi din

[25] **CDM**, IV, p. 326, nr. 1456 (8 aprilie 1692), p. 358, nr. 1605 (20 septembrie 1693).

[26] *Ibidem*, IV, p. 336, nr. 1502, p. 359, nr. 1612 (13 noiembrie 1693).

[27] C. Bobulescu (*op. cit.*, p. 254), preluând o informație din același *Dicționar geografic al județului Neamț* al lui Constantin N. Gheorghiu, a considerat că „prin 1737 şi, negreşit, şi mai înainte de această dată, era schitul Ciolpan", din satul cu același nume, însă în pomenitul *Dicționar* se spune doar că în „sătişorul Ciolpan" a „fost un schit", acum biserică de mir (p. 124). Un schit mai vechi, Ciolpani, a fost înființat de familia cu acest nume la sfârşitul secolului al XVI-lea, însă de prin anii '30 ai secolului al XVII-lea ştirile despre el dispar (Paul Daniel Nedeloiu, *Ciolpăneştii şi ctitoria lor de pe Orbic*, în **IN**, 2007-2099, p. 14), partea din sat fiind dăruită mănăstirii Bisericani. Biserica schitului a fost refăcută de medelnicerul Toader Cantacuzino în 1730 (*ibidem*; pisania bisericii de lemn, care ar trebui recitită la fața locului, în măsura în care se mai poate, pentru că fotografia oferită de autor este neclară; inscripția, doar cu data de an, 1730, la I. Cristache-Panait, Titu Elian, *Bisericile de lemn din Moldova*, în **MMS**, XLV, nr. 7-9, 1969, p. 483, 496, iar, fragmentar, cu greşeli, în altă variantă a acestui articol, publicată în **BMI**, XLI, 1972, p. 42)

oameni de-ai locului, care au trecut în viața de mănăstire. Dintre cei dintâi, poate că este acel „Rusul călugărul", martor în dania din 1 aprilie 1695, care aminteşte prin poreclă de locurile de unde venea, în vreme ce Athanasie călugărul, fiul lui Ştefan Urzicanul, cel care închină mănăstirii, în 1696-1697, partea lui din satul Urzici[28], este sigur un răzeş din partea locului. La 7 iulie 1701, Ionaşco Isăcescul, spunând „noi", iar nu „eu", cum se întâmplă în alte acte de acest fel, adică el şi soția sa, Alexandra, arată că au făcut, din a lor „dreaptă agonisită şi osteneală", o „svântă mănăstioară", Runcul, în ținutul Neamț, cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail şi Gavril, pe care o închină Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, urmând ca mitropolitul Sava şi succesorii săi în scaunul mitropolitan să-i administreze averea, şi, dovadă că lăcaşul era funcțional de câțiva ani, îi cere mitropolitului: „să ia sama călugărilor ce-ar hi acolia, carii înbla fără socotială afară din mănăstiri, stricându dintr-a mănăstirii oricé, să-i cérte svinții sa, după obiceiul călugărescu". Închinarea s-a făcut în fața câtorva mari boieri de Sfat, şi, un fapt extrem de important, însă căruia doar îi bănuim rostul, ctitorii mărturisesc că „această socotială s-au făcut cu ştire dumisali Vasilie Catacozino vel vornic"[29]. Exprimarea, deşi criptică, arată că marele vornic Vasile Cantacuzino a sprijinit, probabil financiar, ridicarea mănăstioarei din satul Runcu. Marele boier s-a călugărit, la puțină vreme după această închinare, cu numele Varlaam[30], şi,

---

sau, potrivit aceleiaşi (?) inscripții, citită în 1857, de fiii medelnicerului Toader: „jupânul Ilie Cantacuzino vel medelnicer şi cu frații săi, Teodor vel vornic şi Ioan, şi cneaghina Eléna" (Victor Cădere, *Însemnări despre unele mănăstiri şi schituri din Moldova, după cronica Mitropoliei Moldovei şi Sucevei, din anul 1857*, în **MMS**, XL, nr. 9-10, 1964, p. 511), cu observația că Ilie, despre care va fi vorba şi mai jos, nu a apucat să ajungă mare medelnicer.

[28] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXLIII/4 (actul are doar veleatul: 7205); **CDM**, IV, p. 430, nr. 1945.

[29] *Anexa* 2. **Fig. 1** (semnătura lui Ionaşco Isăcescu).

[30] Gh. Ghibănescu, *Biserica Tălpălari cu hramul Naşterii Maicii Domnului*, Iaşi, 1934, p. 27-28 (pomelnicile ctitoriilor cantacuzineşti, Talpalari, Şerbeşti şi Deleni); Gh. Ungureanu, *Mănăstirea Pionu sau Schitul Hangu şi ruinele platului cnejilor Cantacuzini*, în „Anuarul Liceului «Petru Rareş»", Piatra-Neamț, 1933-1934, p. 130.

mă întreb, nu chiar fără prisos, dacă nu o fi venit în mica obşte de la Runcu, la o aruncătură de băţ de moşiile nepoților săi, copiii fratelui său, Ioniță Cantacuzino.

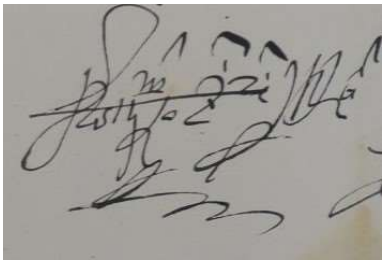

Fig. 1

La momentul închinării, nu ştim nici cum arătau biserica şi mănăstirea, iar dacă luăm ca reper cuvântul „mănăstioară", atunci lăcaşul şi acareturile din jur probabil că erau de lemn şi aşteptau vremuri mai prielnice pentru a se preface în unele de piatră. Şi averea îi era cu totul plăpândă, pentru că în afară de cele două-trei părți din satele Runcu şi Urzici, despre altceva nu mai avem ştire. Însă ctitorii îi erau aproape, sprijinind-o în continuare, pentru că îi vedem cumpărând mereu „pământ" după „pământ" (= parte de moşie) din satele Țuțcani, Runcu şi Urzici, alături fiindu-le mereu egumenii şi călugării mănăstirii Runcu. În septembrie 1705, egumen al mănăstirii era ieromonahul Ioan, avându-i pe lângă sine pe ieromonahii Dosoftei Păun şi Chiriac şi pe călugărul Darie, de baştină din Hociungi[31], pentru ca peste un an, la Naşterea Maicii Domnului, egumen să fie Darie, care în chip neobişnuit pare că nu ştia carte, iar în obşte erau, acelaşi ieromonah Chiriac, şi monahii Ion şi Anton Ploşniță[32], ieşiți şi ei spre călugărie din casele răzeşilor din zonă. Alți răzeşi din preajmă au venit către mănăstire, dăruindu-i părțile lor din Runcu, Munteni şi Neguşeni, precum şi o prisacă la Mănăileşti,

[31] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/11 (24 septembrie 1705; Ionaşco Isăcescu a cumpărat 15 pământuri din Hociungi, cu câte un zlot pământul); **CDM**, V, p. 124, nr. 476.

[32] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/12 (8 septembrie 1706; între cuvintele „egumen" şi „Darie" se află o amprentă digitală, la fel lângă semnăturile celor doi monahi Ploşniță; doar ieromonahul Chiriac a semnat cu mâna lui pe act); **CDM**, V, p. 154, nr. 599.

cum au fost Gheorghe, fiul lui Ştefan din Porceşti[33], preotul Miron din Români[34], Darie, strănepotul lui Vascan, precum şi Antimia şi soţul ei, Grigoraş[35], pentru pomana lor şi a părinţilor lor, însă cei mai mulţi au continuat să-şi vândă părţile lor de moşie, zeci şi zeci de „pământuri" din satele Ţuţcani şi Urzici, lui Ionaşco Isăcescu, ajuns la apogeul carierei, fiind mare medelnicer, care, în martie 1713, acum fost mare medelnicer, le închină mănăstirii „făcute de el din temelie", pentru sufletul lui[36].

De acum înainte, având cele trebuincioase în gospodărie, mica obşte din mănăstirea Runcu a putut să-şi vadă în linişte de viaţa duhovnicească. Ca şi până acum, răzeşii din jur au venit să se închine în lăcaşul Sfinţilor Arhangheli Mihail şi Gavril, lăsând oboluri însemnate pentru mântuirea sufletelor lor şi ale adormiţilor lor, cum au făcut Ursachi fost căpitan, cu moşiile sale din satul Hârleşti, peste Siret, în ţinutul Roman[37], şi diaconul Neculai din Ţuţcani, cu partea sa din hotarul satului Runcu[38]. Iar asupra lor vegheau în continuare ctitorii, care de la depărtare, din preajma Botoşanilor, le-au trimis un ultim dar, la 31 martie 1718, pe care Ionaşco l-a iscălit cu o mână tremurândă, constând din părţile din Runcu şi Ţuţcani, date zestre Alexandrei de tatăl ei, Tofan Sechil, din alte cumpărături din aceste sate şi din satele Urzici şi Bahna, toate în ţinutul Neamţ, cerându-le, cu blestem, rudelor („seminţia") noastră, fără

[33] **CDM**, V, p. 268, nr. 998 (aproximativ 1710).
[34] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXLI/6 (1710-1711); CDM, V, p. 280-281, nr. 1044.
[35] Constantin A., Stoide, *Ştiri nouă despre mănăstirea Runcu*, p. 47, nr. I.
[36] **ANI**, Mitropolia Moldvoei, CXXXIX/13 (original; 22 martie 1713, act de întărire domnească); Constantin A., Stoide, *Ştiri nouă despre mănăstirea Runcu*, p. 45-47, nr. I (text după original); CDM, V, p. 308, nr. 1150 (rezumat).
[37] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXLI/8 (original; cu data de an ruptă, din care se păstrează doar cifra pentru mii şi sute, însă se vede clar că a fost cel puţin o cifră pentru zeci, dacă nu şi una pentru unităţi); **CDM**, V, p. 351-352, nr. 1288 (rezumat, cu data de an reconstituită corect: „72<23/1715>" ianuarie 4, după o însemnare „pe cămaşa documentului, după o copie veche", care astăzi nu se mai păstrează).
[38] **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/26 (30 mai 1717).

a-şi pomeni fiica sau ginerele, şi călugărilor să le lase în veci hramului Sfinților Arhangheli Mihail şi Gavril[39].

Fig. 2

Moartea lui Ionaşco Isăcescul, întâmplată după doi ani, a lăsat mănăstirea Runcu doar în grija Mitropoliei. Din diferite motive, greu de prins astăzi, vreme de peste un deceniu, călugării de aici nu mai apar prin mărturiile păstrate. Abia în martie 1732, Grigore vodă Ghica, reluând fragmente din actul de închinare, îi dă dreptul mitropolitului Antonie să-şi pună „socotitor la schit, ce să chiamă Runcul, la ținutul Niamțului, să fie volnic a purta de grijă, şi sfinție sa să le ia sama călugărilor din an în an, după obicei, la ce-ar cheltui la trebile casii”[40]. Însă viață duhovnicească a fost între zidurile mănăstirii, pentru că aici a fost înmormântată Safta sulgeroaia, soția lui Danolachi fost sulger din Goşmani, iar fiica ei, Paraschiva, arătând că „au provodit-o şi au grijit-o călugării după obiceiul creştinescu”, le-a dat, la 14 februarie 1735, două zapise şi un ispisoc de întărire de la Constantin vodă Movilă[41], pentru părți din Țuțcani, de care aceştia aveau mare nevoie la judecățile pentru „pământurile” stăpânite în acest sat. Printre martori, la scrierea zapislui, s-a aflat şi monahul Ghedeon Mane. Şi tot aici, a fost înmormântat fiul postelnicului Gheorghiță Mane şi al Catrinei, fiica marelui vistiernic Nicolae Başotă, dând mănăstirii jumătate dintr-un sat din apropiere, Beşicani, pe Bistrița. După puțină vreme, tatăl a

[39] *Anexa* 5. **Fig. 5** (semnătura şi sigiliul lui Ionsşco Isăcescu medelnicer şi semnătura soției sale, Alexandra).
[40] **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/3; Constantin A., Stoide, *Ştiri nouă despre mănăstirea Runcu*, p. 48, nr. II.
[41] *Anexa* 6.

venit să vegheze mormântul fiului, călugărindu-se sub numele de Ghedeon, iar mama a dăruit „mănăstirii Sfinților Îngeri", al cărei egumen era în aceşti ani ieromonahul Varlaam[42], cealaltă jumătate din satul Beşicani şi seliştea Mănăileşti, „unde ne sînt casele, care este aliasă despre alte părți de Mănăileşti şi lipită la Beşicani" (Beşicanii şi Mănăileştii vor ajunge să poarte numele Mănoaia)[43]. Jupâneasa urma să-şi stăpânească moşia până la sfârşitul vieții, adăugând însă: „de s-ar tâmpla să rămâiu eu la vro neputință şi năzuind la mănăstire, să aibă călugării a-mi purta de grije, şi după moartea me să mă grijască până la anul şi să mă caute"[44]. Catrina a „năzuit" către mănăstire, călugărindu-se cu numele Candachia, fără să ştim şi „care era numele chinoviei unde îşi avea metania"[45].

Această importantă danie, un sat şi o selişte, care a urmat tragediei dintr-o familie, va avea darul de a schimba din temelie, la modul propriu, biserica şi mănăstirea, nu înainte însă ca o altă tragedie să spargă o altă familie mare, care avea moşii în această parte a ținutului Neamț. Până atunci, la 20 aprilie 1756, un nou egumen al mănăstirii, ieromonahul Calistru, cu tot soborul, ieromonahi, monahi „şi alți călugări, şi tineri şi bătrâni", cu voia Candachiei Mănoaia şi a mitropolitului Iacov Putneanul, schimbă aceste moşii, împreună cu o prisacă din satul Durneşti, cu fostul mare paharnic Toader Cantacuzino, primind în schimb satul întreg Aldeşti, pe Siret, în ținutul Neamț, fiindcă era „aproape pentru hrana mănăstirii"[46], adică pământul îi era mai bun şi roadele lui mai bogate. Din acest schimb, şi paharnicul Toader Cantacuzino a ieşit cu un folos imediat, mărindu-şi domeniul de pe valea Bistriței (Români, Gocimani, Păhărniceni,

---

[42] Constantin A. Stoide, *Mănăstirea Runcu*, p. 136, nr. IV (4 iulie 1740, cu data de lună „iunie", în copia din Condica mănăstirii, **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/27; judecată pentru o parte din Țuțcani), p. 137, nr. V (20 august 1740; judecată pentru o parte din Urzici; **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXLIII/5, original); BAR, Documente istorice, CMXXIV/60 (17 ianuarie 1743).
[43] *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, I/1, p. 699-700.
[44] C. Bobulescu, *O pagină pentru mănăstirea Runcului din județul Neamț*, p. 262-263, nr. I (12 iulie 1746).
[45] *Ibidem*, p. 257.
[46] *Ibidem*, p. 264-265 nr. II.

Hârliceşti[47] etc.), însă cine ştie cu ce alte năpăşti s-a ales, ştiut fiind, de toți cei de atunci, că bunurile unui aşezământ dumnezeiesc nu se cuvin cumpărate, şi nici măcar schimbate!

Într-unul dintre aceste sate, mai sigur la Români, dar de ce nu şi în fostele case din Mănăileşti ale lui Gheorghiță Mane şi ale Catrinei Başotă, a căzut şi năpasta, în primele luni ale anului 1761, înainte de Postul Mare! Unul dintre fiii lui Toader Cantacuzino, Ilie, aflat la început de carieră, fiind vistiernic al doilea, deci slujitor la cea mai dragă dregătorie pentru Cantacuzini, Vistieria țării, însă „cam nebun şi sămăț", cu mare nesocotință şi-a ucis o slugă, chiar la nunta acesteia, tulburând întreaga țară, ca fecior de boier mare ce era, şi umplând două pagini din cronica țării cu fapta sa! Verdictul s-a tot tărăgănat, vreme de câteva luni, fiind când condamnat la moarte, când închis, pentru că părinții şi rudele sale au făcut tot ce le-a stat în putință pe lângă domn, Ioan Teodor Callimachi, şi boieri, umblând şi cu bani („zic că le-au dat câte oarice") şi cerând să fie aruncat în închisoare, însă viața să-i fie cruțată[48]. Astfel, făptaşul a avut vreme să-şi regrete fapta, să se pregătească pentru ultimul pas, pe care îl mai avea de făcut, şi să-şi pună în ordine cele necesare, pentru „viața cea de după moarte".

În primul rând, Ilie şi-a împărțit averea părintească cu frații săi, Ioan şi Teodor, şi cu surorile sale, apoi a început să se frământe cum să-şi salveze sufletul, greu încărcat de „mulțimea greşelilor, fărădelegilor şi spurcăciunilor" săvârşite, culminând cu uciderea unui om nevinovat, astfel că, având în minte

[47] N. Iorga, *Documentele ramurii Canta a Cantacuzinilor moldoveni*, în *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, VII, Bucureşti, 1904, p. 188.

[48] (Pseudo)-Enache Kogălniceanu, *Letopisețul Țării Moldovii de la domnia întâi şi până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voievod (1733-1774)*, în *Cronici moldoveneşti*. Ediție critică de Aurora Ilieş şi Ioana Zmeu, Bucureşti, 1987, p. 103-105. Episodul a fost doar evocat şi pus în legătură cu un alt Cantacuzin violent, nepotul de frate al lui Ilie, Constantin, executat la Iaşi în 1810 (vezi Gheorghe Sion, Radu Rosetti, Vasile Panopol, Mihai D. Sturdza, *Din istoria moşiei Români din ținutul Neamț: Constantin Cantacuzino, feciorul tâlhar al Românceі, executat de ruşi la 1810*, în *Familiile boiereşti din Moldova şi Țara Românească. Enciclopedie istorică, genealogică şi biografică*, III (*Familia Cantacuzino*), coordonator şi coautor Mihai Dim. Sturdza, Editura Simetria, Bucureşti, p. 407).

milostenia pentru biserici şi pentru săraci, şi-a făcut mai multe diate, rămânând, în cele din urmă, la cea din 13 iulie 1761. Din cele vechi, le-a cerut fraților săi să țină în seamă doar ce a hărăzit mănăstirii Runcu. În cea din urmă diată şi-a împărțit averea între mănăstirea Runcu şi „mănăstioara Ciolpanului", ctitorită de tatăl său, alegând ca loc de îngropăciune, pentru el şi pentru sluga sa, Toader („Toderaş", „Toderaşco") Puiul, mănăstirea Runcu, iar ca zile de pomenire, hramurile celor două mănăstiri, Sfinții Voievozi Mihail şi Gavril şi Sf. Nicolae, şi ziua Sfântului său de nume, Sf. Ilie Proorocul[49].

Nu ştim dacă a mai ajuns să fie pomenit printre cei vii la 20 iulie 1761, când se prăznuieşte Sf. Ilie, pentru că noul domn, Grigore Callimachi, „într-o dimineață, făr-de-veste", a poruncit să fie ucis „şi l-au scos la poarta ce mare şi l-au tăet, stându-i trupul pân-n noapte acolo. Foarte rău au părut rudilor, dar ce să facă? Şi puind rudile de l-au rădicat, l-au îngropat ca pre o rudă a lor. Şi în puține zile le-au trecut mâhniciune, mintuindu-să şi ei de un nebun, căci totdiauna să neciste şi ei cu faptile lui cele scârnavi, cari nu lipsie niciodată de la el"[50]. Astfel, părerea împricinatului despre sine, recunoscând că a făcut „spurcăciuni", consună cu cea a cronicarului, care a scris că boierul a făcut „scârnăvii"! Totuşi, celălalt cronicar care a consemnat evenimentul, arhimandritul Vartolomei Mazereanul, crede că domnul, „găsind cu oareşcare faptă de nebunie pre un Ilie Cantacuzino, mai fără vină i-au tăiat capul"[51], indulgență care s-ar potrivi mai bine celui care a fost socotit multă vreme autor al cronicii, chiar fratele ucigaşului ucis, spătarul Ioan Canta, decât arhimandritului putnean!

---

[49] *Anexa* 7.

[50] (Pseudo)-Enache Kogălniceanu, *op. cit.*, p. 105.

[51] <Vartolomei Mazereanu>, Ioan Canta, *Letopisețul Țării Moldovii de la a doua şi până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat voievod (1741-1769)*, în *Cronici moldoveneşti*. Ediție critică de Aurora Ilieş şi Ioana Zmeu, Bucureşti, 1987, p. 174.

Ştim însă că Ilie Cantacuzino a fost pomenit de egumenul Climent[52] printre cei morți la sărbătoarea Sfinților Mihail şi Gavril, pentru că, la 4 noiembrie 1761, fratele său, fostul mare ban Toader Cantacuzino, a făcut socoteala bunurilor mobile şi imobile dăruite de „răposatul" său frate, Ilie Cantacuzino vistiernic al doilea, în mare regăsindu-se aproape toate cele dispuse de răposat, în afară de satul Stoeşti, din ținutul Putna, în locul căruia apar părți din satele Corneşti şi Filipeşti, pe Siret, în ținutul Neamț. Ca zile de pomenire, Toader a adăugat şi Duminica Tuturor Sfinților[53], încredințat că fratele său avea nevoie de corul tuturor Sfinților, pentru a mai domoli din mulțimea „păcatelor şi fărădelegilor", făptuite în timpul vieții.

Această tragedie, pentru descrierea căreia nici cronicarul şi nici chiar făptuitorul nu au fost zgârciți cu epitetele, a dus, cum aminteam mai sus, la prefacerea din temelie a bisericii mănăstirii Runcu, care s-a întâmplat în anii '80 ai secolului al XVIII-lea. Arhitectonic, biserica este asemănătoare altor ctitorii boiereşti realizate în ultima treime a secolului al XVIII-lea (Sf. Dumitru din Iaşi, biserica familiei Balş, refăcută în aceşti ani)[54] într-un stil moldovenesc târziu, cu absidele laterale clar evidențiate, însă fără turlă şi cu un turn-clopotniță aşezat în axul bisericii, în continuarea pronaosului. Ctitorirea ei în această vreme a mai fost presupusă („refăcută?, 1787")[55], nefăcându-se însă legătura

---

[52] **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/61 (28 noiembrie 1661; mărturie hotarnică a episcopului de Roman, Ioanichie, şi a fostului mare paharnic Ştefan Buhăescu pentru satul Bahna, unde printre martori s-a aflat şi diaconul Toader, fratele lui Inochentie episcop de Huşi. În urma cercetării, hotarnicul a aflat „că satul Bahna au înblat pe trei bătrâni", iar dintr-unul dintre ei, „anume Ghelasie, să trage svinție sa episcopul de Huşi, chir Inochentie, şi cu frate-său, Toader diiacon").

[53] *Anexa* 8.

[54] G. Balş, *op. cit.*, p. 232, 235. Pentru înfățişarea de astăzi a mănăstirii Runcu (Runc), din oraşul Buhuşi (jud. Bacău), vezi https://doxologia.ro/manastirea-runc-lavra-tinutului-bacaului.

[55] Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 731 (fără citarea sursei, însă probabil că a folosit însemnările de pe cărți publicate de Constatin A. Stoide, unde se vede că tâmpla bisericii a fost realizată în 1787, şi chiar afirmația acestuia, potrivit căreia în vremea egumenului Arsenie s-a făcut „reparația mănăstirii", *op. cit.*, p. 134).

cu familia Cantacuzino sau cu acest nefericit eveniment. Pe lângă acest sprijin al familiei Cantacuzino, un rol important în refacerea mănăstirii l-au avut şi egumenii ei: Calistru[56], amintit şi mai sus, Isaia[57] (egumen, apoi duhovnic[58]), Daniil[59], Chiril[60], arhimandritul Ioil, în trei rânduri[61] şi Arsenie, în mai multe rânduri[62] (ultima oară atestat în 1799)[63], şi poate şi alţii, încă

[56] La 13 decembrie 1763, ieromomahul Calistru, egumenul mănăstirii Runcu schimbă nişte „livezi de fân" cu egumenul Isaia de la schitul Ţuţcani, „tocmindu-se frăţeşte fiind de la o mănăstire amândoi, din Runcu" (**BAR**, Documente istorice, CMXXIV/31).

[57] *Ibidem*, CMXXIV/32 (5 septembrie 1766).

[58] La 8 ianuarie 1772, „părintele Isaia, duhovnic de la Runcu", schimbă părţi de moşie din Ţuţcani cu preotul Vasile din Ţuţcani, soţul unei surori a episcopului Inochentie, pe care le aveau de pe moşul lor, Hasan, părţi care aveau două interesante semne de hotar: „Poiana Cirghici" şi „Drumul Ungurului, care între în codru, ce merge la mănăstire Runcu"; actul este scris de diaconul Toader, cumnatul preotului Vasile (*ibidem*, CMXXIV/33). Alte câteva date despre ascendenţa episcopului Inochentie, la Daniel Niţă-Danielescu, *Inochentie (1752-1782), episcop al H*uşilor, în *„Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor …". Studii şi documente privitoare la istoria şi viaţa Bisericii*, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi, 2018, p. 100-101.

[59] **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/34 (23 iulie 1774; mărturie hotarnică pentru o parte din Ţuţcani, făcută de vornicul de poartă Angheluţă Agarici, cu mărturiile multor răzeşi din sat); Constantin A. Stoide, *Mănăstirea Runcu*, p. 142-143, nr. XIII (rezumat dezvoltat).

[60] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/34 („sama" făcută la instalarea ca egumen a arhimandritului Ioil, unde sunt amintiţi egumenii Climent şi Chiril).

[61] Prima oară, la 2 decembrie 1778, când primeşte în dar un vad de moară de la stolnicul Nicolae Buhuş (**ANI**, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/2). Tot el este menţionat şi la 30 iunie 1787, într-o dispută dintre vistiernicul Matei Canta şi egumenul Arsenie al mănăstirii Runcu privitoare la un schimb între el şi mănăstire, făcut în vremea arhimandritului Ioil, atunci când boierul a dat mănăstirii nişte dughene, primind în schimb două sălaşe de ţigani, dintre acelea ce-i fuseseră date de Ilie Cantacuzino, văr primar cu tatăl lui Matei Canta. Pentru că pricina era încurcată, mitropolitul Leon Gheuca i-a scris egumenului Arsenie, iar starea lui de spirit ne este dezvăluită de vistiernic: „fiindcă l-am cunoscut turburat asupra sfinţii tale, pentru ce să nu-l înştiinţăzi mai întăi, şi poate ţ-a fi scris cu oareşcare mânie" (**BAR**, Documente istorice, CMXXIV/83). A doua oară, la 19 octombrie 1794, când îi este judecată o pricină pentru robi ţigani de serdarul Constantin Canta din Români (*ibidem*, CMXXIV/5 bis), iar a treia oară, la 20 iulie 1797).

[62] Constantin A. Stoide, *Mănăstirea Runcu*, p. 146 (însemnări pe o *Cazanie*, care arată că ieromonahul Arsenie a fost egumen al mănăstirii, în mai multe rânduri).

ascunşi, precum şi unele danii, nu multe şi nu mari, pe care obştea le-a primit de la câțiva boieri, cum ar fi vornicul „Toderică Canta din Români", fratele lui Ilie Cantacuzino[64], şi stolnicul Nicolae Buhuş[65], de la răzeşii din satele din jur[66], precum şi de la monahii ei[67]. După ridicarea acestei frumoase biserici de piatră, egumenul Arsenie, prin 1787, s-a îngrijit de ridicarea egumeniei şi a chiliilor; pentru acestea din urmă, adică pentru „4 chilii, şi 2 tinzi şi cu 4 cămări", toate sub un acoperiş, a făcut un contract cu meşterii, Iordachi Covaşe şi Savin Negru, la 17 februarie 1787, urmând să le dea 30 de lei şi „la lucru să ne de 2 ocă de horilcă, şi de mâncari să ne de la lucru din mănăstire, după cum s-o căde", iar ei se obligau să le termine la „Sântă Mărie"[68]. Construcția bisericii şi a două „căsuțe", egumenia şi chiliile călugărilor, din care una avea şi un beci, s-a întâmplat acum, fără putință de tăgadă, pentru că după 1800 au venit vremuri grele pentru mănăstire, iar reparațiile începute în 1846 arată că biserica şi chiliile erau vechi[69], de cel puțin două generații.

Şi înainte de 1800, mănăstirea Runcu a fost zdruncinată de un noian de judecăți şi nici pace în obşte nu era, de vreme ce i se schimbau atât de des egumenii, însă după acest an a fost doborâtă, ajungând să fie desființată în 1810, deşi avea cele

---

[63] La 27 ianuarie 1799, Costache Racoviță, ispravnicul ținutului Neamț, porunceşte unor boieri, în urma cererii egumenului Arsenie, să meargă la fața locului şi să aleagă părțile „de baştină şi de cumpărătură" ale mănăstirii din satele: Țuțcani, Urzici, Bahna, Munteni, Arămeşti şi Hărmăneşti (**BAR**, Documente istorice, CMXXIV/42).

[64] *Ibidem*, CMXXIV/5 bis.

[65] La 2 decembrie 1778, stolnicul Nicolae Buhuş dă mănăstirii un vad de moară, pentru pomenirea soției sale, Ilenuța, şi a fiicelor sale, Ilinca şi Catinca (**ANI**, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/28).

[66] La 17 iunie 1767, Magdalena, fiica Gahiței, împreună cu rudele sale dăruiesc mănăstirii Runcu părți din satele Arămeşti şi Hărmăneşti, din ținutul Neamț; idem, Ms. 523 (Condica Mitropoliei Moldovei), f. 118 v. – 119 r.

[67] Preotul Isaia Păsat, „fiindcă sînt călugăr şi de postrigu la Runcu, la mănăstire", îi dăruieşte o jumătate de casă, „cu pământuri, cu silişte, cu pomi, cu fânaț, cu pădure, cu vad de moară în pârâul uncului" (**BAR**, Documente istorice, CMXXIV/31; 5 septembrie 1766).

[68] **ANI**, Mitropolia Moldovei, CXLI/4 bis.

[69] Idem, Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice, Moldova, dosar 97/1846.

necesare cultului şi cele necesare traiului călugărilor[70]. Cele mai multe judecăți, dintre cele despre care avem știință, au fost pentru părțile pe care le avea mănăstirea în satul Țuțcani, acolo unde a apărut, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, un schit, cu hramul Sf. Nicolae[71], închinat şi el Mitropoliei Moldovei, ctitorit de răzeşii din Țuțcani, al cărui cimitir este hotărnicit de aceiaşi răzeşi, preoți şi mireni, la 10 februarie 1786[72]. Cei patru egumeni ai mănăstirii din primul deceniu al secolului al XIX-lea, Ioasaf, arhimandritul Dometian, Aftanasie şi Veniamin, au moştenit de la predecesorii lor procesele nesfârşite cu răzeşii din Țuțcani[73], cu cei din Bahna şi Urzici, însă şi cu răzeşii vecini din moşia Aldeşti[74], ajungându-se chiar la conflicte sângeroase între aceştia şi călugări[75], precum şi la încălcări de hotare, încât nu mai aveau din ce se hrăni slujitorii mănăstirii[76], sau la ocuparea, „cu obrăznicie", a unor pământuri ale mănăstirii din Bahna, „cu vii, cu grădini, cu facire casălor, cu bisărică", urmată de refuzul răzeşilor de a-şi plăti arenda, de a li se măsura moşia sau de a se judeca cu vechilul mănăstirii[77].

Aceste necontenite procese ale metocului, dintre care unele trebuiau rezolvate de Mitropolie, în calitatea ei de stăpână a mănăstirii Runcu, au dus, în anii lungii ocupații ruseşti, la hotărârea bruscă a exarhului Gavril Bănulescu-Bodoni de a

---

[70] Anexa 11. O altă „samă" a mănăstirii, „pentru toate cele mişcătore şi nemişcătoare", a fost întocmită la 20 iulie 1797, când a fost „aşezat" egumen arhimandritul Ioil (idem, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/34).

[71] Constantin A. Stoide, *Mănăstirea Runcu*, p. 145 (însemnări din 1755 şi 1757, pe un *Minei*, dăruit de marele vistiernic Vasile Ruset, şi pe o cutie pentru anafură, dăruită de protopopul Varlaam Velişcu").

[72] *Anexa* 9.

[73] **ANI**, Ms. nr. 523 (Condica Mitropoliei Moldovei, f. 36 v. – 45 r. (13 documente dintre 20 mai 1797 şi 4 martie 1806).

[74] *Ibidem*, f. 148 r. – 150 r. (9 mai 1808; plângerea egumenului Aftanasie către Divan pentru încălcarea hotarelor moşiei Aldeşti, dinspre moşia Munteni).

[75] *Anexa* 10.

[76] **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/63 (17 aprilie 1807; porunca lui Theodor Balş către Ioniță Goian, ca să meargă la satele Bahna, Țuțcani şi Urzici şi să le dea oamenilor din Runcu moşiile mănăstirii „să se hrănească").

[77] *Ibidem*, CMXXIV/64 (14 august 1807; mărturie a căpitanului Ioniță Goian, dată egumenului Aftanasie).

desființa mănăstirea Runcu, risipindu-i pe călugări[78], însă păstrând sub controlul Mitropoliei schitul şi averea lui, atât cât se putea administra din ea. Ca urmare, cârmuirea Mitropoliei, a preluat şi procesele cu răzeşii şi cu vecinii moşiilor „bisericii Runcului, din ținutul Neamțului", care la sfârşitul ocupației ruseşti din Moldova din dreapta Prutului erau: Bahna, Urzici, Filipeşti, Corneşti, Munteni, Aldeştii şi Poiana Bonța[79]. Situația fostei mănăstiri Runcu nu s-a schimbat nici după revenirea mitropolitului Veniamin Costachi în scaunul mitropolitan, rămânând biserică de mir, cu unul sau doi preoți şi câte un slujitor sau doi, şi fără enoriaşi pentru că era situată la depărtare de satul Runcul, iar sătenii îşi aveau biserica lor.

Din 1846, sub mitropolitul Meletie, a început procesul de refacere a bisericii şi a mănăstirii, care a durat mai bine de un deceniu, timp în care biserica, cele două case şi alte acareturi, precum şi catapeteasma şi alte lucruri bisericeşti, au fost refăcute, iar mănăstirea a fost reînființată, de această dată ca mănăstire de maici, prima ei stareță fiind maica Veronica[80]. Reparația bisericii a fost destul de bine făcută, de vreme ce la 1871, învățătorul care a completat „chestionarul Odobescu" a putut să scrie că biserica „este foarte solidă, fiind toată din piatră făcută, pardoseala este de piatră patrunghiulară; alte lucruri în această biserică din timpul acela nu se află. În curtea acestei biserici, în partea dinspre miază-zi, se află o casă cu mai multe odăi durată, care era locuința stareței. De la acea casă, în direcția către răsărit, se mai cunosc urme de case mai multe, unde erau chiliile celorlalte călugărițe...[81]. Tot în curtea acestei biserici se află două beciuri de piatră tot de pe acel timp şi care

---

[78] Constantin N. Tomescu, *Biserica din Principatele Române la 1808-1812. Mărturii şi documente*, ediție îngrijită de Eugen Drăgoi, Galați, 2010, p. 250-253; N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 731.

[79] **BAR**, Documente istorice, CMXXIV/51 (12 iulie 1812).

[80] **ANI**, Ministerul Cultelor şi Instrucțiunii Publice, Moldova, dosar 97/1846. **Fig. 3**: semnătura stareței mănăstirii: „Veronica monah(ie), naceal(ni)c(a)", şi sigiliul mănăstirii, având icoana hramului şi anul „1853" în câmp, şi de jur împrejur legenda: „P(ecetea) schitu(lui) Runcu, cu hram Sf(in)(ții) V(oe)v(ozi), din ț(inutul) Neamțu" (*ibidem*, p. 97).

[81] Aşa în text.

încă sînt solide. Pe la anul 1859, s-au mai făcut de către stat o şcoală foarte mare şi bine făcută, toată de cărămidă, dar acum toate acele case sînt pustii, dărâmate, afară de şcoală, care stă încă bine, cu toate ale ei înăuntru. Asemenea şi biserica este în stare bună, făcând în ea oficiu dumnezeiesc”[82].

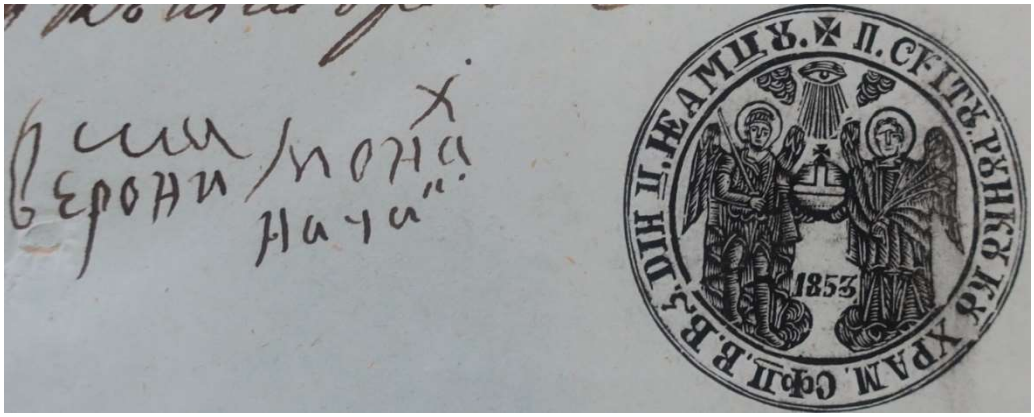

Fig. 3

A doua ctitorie, în ordine cronologică, a familiei Ionaşco şi Alexandra Isăcescu este **mănăstirea Drăgeşti**, pe Siret, în ținutul Roman, cu hramul Sf. Ioan Botezătorul[83], făcută pe o vatră monahală veche, resuscitată de monahul Varlaam Gafencu, în ultimii ani ai secolului al XVII-lea. La 14 iunie 1697, părintele Varlam („Vârlan”)[84] a obținut de la rudele sale, Cârstina Anghelăchioaie, Mardare Gociul, Gavril Zăpalce, Vasile Mihalcea şi de alți răzeşi din Drăgeşti, o poiană, în partea de jos a satului, unde fusese mănăstire şi „mai înainte vreme”, urmând ca monahul să adune milostenii pentru a face o nouă mănăstire[85]. În poiană, mica obşte avea poate o casă şi un paraclis, numite generic mănăstire, pentru că, „înaintia marelui săbor a lui Arhanghel Mihail şi a lu Gavriil”, dăruieşte „mănăstirii Drăgeşti” a patra parte dintr-un „bătrân” al moşiei, având drept martori pe

[82] Nicolae Stoicescu, *Monumentele Țării Româneşti şi Moldovei acum un secol: biserici şi mănăstiri,* în „Mitropolia Olteniei”, XI-XII, Craiova, 1969, p. 925.
[83] În documentele de la începuturile mănăstirii, până pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, nu am identificat şi hramul mănăstirii. Acest hram l-am preluat din istoriografia aşezământului.
[84] Numele monahal Varlam apare, în actele vechi, şi în forma „Vârlan”, după cum alt nume, Varnava, se întâlneşte şi în forma „Vârnav”.
[85] *Anexa* 1.

egumenul „Vărlaam”, câțiva egumeni, Grigorie de la Bistrița, Partenie de la Solca şi egumenul de la Runcu (a semnat, dar nu şi-a scris şi numele), şi câțiva boieri, Toader Vârnav stolnic, Ionaşco Isăcescu căpitan şi Andronic Isăcescu armaş[86] cu moşii în zonă.

La acest mare praznic pare-se că s-au adunat fețe bisericeşti şi boieri, căutând o soluție pentru a-l sprijini pe Varlaam Gafencu, care îşi găsise o vatră pentru obşte, dar avea nevoie să-şi dureze o mănăstire. Tocmai dintre cei prezenți se va alege şi ctitorul, în persoana creştinului şi poate rudei sale, căpitanul Ionaşco Isăcescu, care nu după mulți ani şi după ce a trecut prin dregătoria de mare şetrar, închinându-şi cealaltă ctitorie de la Runcu la Mitropolia Moldovei, a pornit pe un nou drum ctitoricesc, pe de o parte ajutând cu bani la ridicarea bisericii de lemn şi a casei pentru călugări, iar pe de altă parte cumpărând, ca de obicei, „pământ după pământ”, pentru a le asigura monahilor ceva mijloace de trai. Astfel, chiar dacă nu ştim când au început să fie adunate grinzile în poiana de pe „stânca” (tumulul) din malul Siretului, într-un loc atât de spectaculos încât e greu să găseşti cuvântul pentru a-l descrie[87], ştim de când a început să cumpere bucăți de pământ arabil, de vie, de prisacă şi de pomet de la răzeşii pomeniți mai sus şi de la alții – de la 23 septembrie 1704[88], continuând în anii următori[89], pentru ca, la 18 decembrie 1718, Nicolae Mavrocordat să întărească „egumenului şi a tot săborul de la mănăstire de la Drăgeşti, de la ținutul Romanului”, stăpânirea asupra „părților de cumpărături, ce au la sat la Drăgeşti, pe zapise şi pe izvod, ce au de danie de la ctitorul lor, de la dumnealui Ionaşco Isăcescu medelniceriul”, urmând „a-şi lua de-a dzecea din pâini, din

[86] **ANI**, Episcopia Roman, XXIV/8 (8 septembrie 1697; actul a fost scris de diacul Andrei, fiul postelnicului Oprea din Giueşti); **CDM**, IV, p. 433, nr. 1961 (rezumat).
[87] Vezi https://primarianegri.ro/#bwg1/44 şi alte fotografii de pe site-ul comunei Negri, județul Bacău.
[88] **CDM**, V, p. 93, nr. 364.
[89] *Ibidem*, p. 144, nr. 557 (16 iunie 1706), p. 155-156, nr. 603 (3 septembrie 1706), p. 230-231, nr. 863 (5 iunie 1709, Botoşani).

fânați, din grădini, din cânipi şi din stupi”[90]. Câteva luni mai târziu, acelaşi domn dă o nouă carte de stăpânire mănăstirii Drăgeşti, rezumând în ea mănunchiul de zapise (multe pentru părți din satul Drăgeşti şi unul pentru o parte din satul Buciumi, tot în ținutul Roman), cu care a venit înaintea lui fostul mare medelnicer Ionaşco Isăcescu, şi, fapt deosebit de important, pentru domn şi pentru mănăstire atunci, şi pentru noi astăzi, ne explică şi de ce: „de care, după toate zapisele ce ne-au arătat dumnealui, am credzut, şi mărturisindu-ni dumnialui Ionaşco Isăcescul medelniceriul cum acea mănăstire de la Drăgeşti *iaste făcută din temelie de dumnialui*”[91].

Ctitorul, cel care a făcut mănăstirea din temelie, a avut grijă să o întărească şi în anii următori, cumpărând şi alte părți din satul Drăgeşti[92], iar după moartea lui egumenul va continua să cumpere unele[93], dar să se şi judece pentru altele, al căror venit va ajunge în vistieria ctitoriei sale şi a Episcopiei de Roman, al cărei metoc va deveni la un moment dat, însă eu vă las acum pe seama frumoasei bibliografii adunate de acest aşezământ monahal de pe malul Siretului[94] şi a bogatei sale arhive, care

---

[90] **ANI**, Episcopia Roman, XXIV/14 (original); **CDM**, V, p. 302, nr. 1132 (rezumat).

[91] **ANI**, Episcopia Roman, XXIV/15 (21 martie 1713; original); **CDM**, V, p. 307, nr. 1149 (rezumat; editorii pun un semn de întrebare după cuvântul „original ?”, însă este de prisos, deoarece, chiar dacă sigiliul domnesc mijlociu, aplicat în ceară roşie, este căzut, semnătura marelui logofăt, Antiohie Jora, este autentică, iar diacul, Gheorghiță Hermeziu, a scris şi alte acte în această vreme şi, mai mult, era bun cunoscător al zonei, având moşii la granița dintre ținuturile Roman şi Vaslui; vezi Mihai-Cristian Amăriuței, Ludmila Bacumenco-Pârnău, *Neamul Hermeziu din Moldova până la începutul veacului al XIX-lea>. Note istorice şi genealogice*, în vol. *Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu*, editori Mircea Ciubotaru şi Lucian-Valeriu Lefter, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, 2014, p. 277-286).

[92] **CDM**, V, p. 391-392, nr. 1444 (septembrie 1716).

[93] **ANI**, Episcopia Roman, XXIV/17 (21 aprilie 1721).

[94] N. Stoicescu, Repertoriul bibliografic (Moldova), p. 268 şi 281 (utile trimiteri la fonduri şi colecții de arhivă); Ion Burlacu, Ion Măzăreanu, *Satul Brad, baştină şi moşie a Isăceştilor şi Ioneştilor*, în „Carpica”, XXII, 1991, p. 117-156; Ioan Ungureanu, *Comuna Dămieneşti de pe Siretul Mijlociu. Pagini de istorie*, Editura Magic Print, Oneşti, 752 p. (această carte este o cercetare solidă, chiar dacă pe alocuri romantică, a istoriei satelor componente ale comunei Dămieneşti, cum puține sate din Moldova au, construită pe documentul de

privesc atât „schitul Isăcescului” (de la început de secol XIX, schitul Bradul), cât şi satul Drăgeşti, bibliografie şi arhivă cum au puține sate şi mănăstiri din Moldova[95], chiar dacă o seamă de amănunte se mai poate aduna şi altă seamă se mai poate corecta. Totuşi, un amănunt, dacă amănunt este, parcă nu mă lasă inima să nu-l îndrept!

КѢНДИКЪ.

Fig. 4

arhivă, în special pe cele 284 de documente vechi ale „Fondului Drăgeşti” de la Arhivele Naționale Neamț).

[95] Vezi documentele păstrate la **ANI**, Fondul Episcopia Roman (pachetele VII, XXIV etc.) şi Colecția Documente, 449 („Condica de scrisorile moşiei Drăgeştii, ce este la ținutul Romanului, care moşie este a dumisale aga Gheorghie Hermezău, cumpărată cu drepți banii dumisale”, scrisă între 20 mai 1818 şi 20 noiembrie 1828, de serdarul Teodor Gaşpar, condicar de Divan, care cuprinde 174 de acte; **Fig. 4**, foaia de titlu), şi la Arhivele Naționale Neamț (vezi nota precedentă). „Condica Drăgeştilor (jud. Roman)” a fost descrisă de Gh. Ghibănescu, în **IN**, IV, 1924, p. 282-283, însă fără nici o referire la vreun documente fals (vezi mai jos).

Şi, iată povestea! Răsfoind documentele schitului Drăgeşti, ochiul mi-a căzut peste începutul unei hotărnicii, păstrată în original, făcută din porunca lui Grigorie vodă Callimachi, pentru care, la fața locului, au fost chemați răzeşii şi megieşii, printre ei aflându-se şi „părintele Varlam Gafencu, egumenul de la sfânta mănăstire Drăgeştii şi cu tot săborul de acolo", pentru ca, la sfârşit să se spună: „am făcut şi noi această mărturie hotarnică la mâna sfinții sali părintelui Varlam Gafencu, egumenul, şi a tot săborul de la sfânta mănăstire Drăgeştii", punându-se şi anul, în cronologia de la Hristos, „1768 iunie 19", urmată de un şir de semnături, care mi s-au părut ciudate, deşi bine şi chinuit executate. Însă primul mare semn de întrebare a fost prezența la hotărnicie a primului egumen al schitului, totodată unul dintre ctitori, monahul Varlam Gafencu, care ar fi avut în domnia lui Grigore Callimachi către 90 de ani, vârstă la care mai era şi stareț al aşezământului! Astfel, falsul „sare-n ochi", cum se spune, nemaifiind nevoie de alte argumente. Mai adaug faptul că semnăturile sunt plastografiate, deşi numele aparțin unor personaje istorice reale, chiar dacă, cel puțin unul şi cel mai important dintre boieri, Ilie Sturza sulger, cred că era mort la această dată, iar dacă nu, oricum avusese dregătoria de sulger pe la sfârşitul deceniului al doilea[96]. De asemenea, textul actului cuprinde suficiente indicii, care îi arată pe beneficiarii falsului, frații Gavril şi Ursul Burchi, care voiau să-şi întindă răzeşia în paguba mănăstirii Drăgeşti.

Apoi, mi-am zis, că nu se poate ca făcătorii falsului sau urmaşii lor să nu se fi înfățişat la vreo judecată cu făcătura lor, pentru că tocmai acesta este rostul unui fals, de când lumea şi pământul, şi anume să fie transformat în act adevărat, trecându-l printr-o decizie judecătorească sau prin mai multe. Aşa că, am continuat să prefir hârtiile vechi şi, nu după prea multă osteneală, iată ce am găsit într-o carte de judecată a episcopului de Roman şi a marilor boieri, din 25 februarie 1817: „Şi la aceasta, vrând Burcheştii şi Mihălceştii a înpotrivi cerire

[96] Alexandre A. C. Sturdza, *Règne de Michel Sturdza prince régnant de Moldavie (1834-1849)*, Paris, 1907, spița genealogică.

nacealnciului, au răspuns că această moşii, Drăgeştii, fiind de multe ori în pricini de judecăți, au scos şi ei hotarnici pe sulgerul Ilii Sturzi, i <şi> sulgerul Toader Buhuş[97], i jâcnicerul Manolachi Jora[98] şi Alexandru Haciul vornic de poartă[99], care din poruncă domnească, venind la anul 1768 iunie 19", au făcut mărturie hotarnică, pentru „700 de pământuri" ale satului Drăgeşti. Acum, episcopul şi boierii, cercetând zapisele şi cărțile domneşti, au aflat că satul măsoară doar 400 de pământuri, trăgând o firească concluzie: „această hotărâtură şi învoială ce arată Burcheştii că s-au făcut în vreme acee să vedi răsuflată şi neținută nici într-o samă de cătră toate judecățile, câte în urmă s-au căutat la Divan". Decizia fiind luată, judecătorii au cerut să fie trimişi la fața locului vornicul de poartă Lefter Jăverdean, Toader Gorovei şi polcovnicul Ioniță Ciohorianu[100], care să o transpună în teren, iar aceştia au făcut-o, la 20 august 1817, măsurând şi alte „pământuri" care sporiseră între timp, prin curățituri în codru şi în lunca Siretului[101]. Ca o curiozitate, care se poate transforma în sugestie metodologică, pentru cei care întâlnesc asemenea cazuri, actul fals din 19 iunie 1768 a fost copiat de serdarul şi condicarul Teodor Gaşpar în „Condica Drăgeştilor", în capitolul „Aceste scrisori pe moşia Drăgeştii în

---

[97] Ştefan Meteş, *Contribuții nouă privitoare la familia Buhuş din Moldova*, Bucureşti, 1927, p. 47, nota 2.

[98] „Mihalache Jora 91742)"; Ştefan S. Gorovei, *Înrudirile cronicarului Grigore Ureche*, în **ALIL**, XXIV, 1973, planşa II (*Familia Jora*)

[99] Alexandru Haciul a fost cu adevărat vornic de poartă în deceniul şapte al secolului al XVIII-lea. Diacul care a rezumat actul nu a mai descifrat şi semnăturile răzeşilor. Aceştia sunt: „Ioan Movilă, zet <ginere lui> Iuraşcu", „Gavril <Burchi> mazil", „Ion mazil" şi „Vicol răzeş". Actul din 19 iunie 1768, în întregul lui, a fost pus pe seama lui Mardarie Banul diac de Divan, ceea ce poate fi adevărat, pentru că ductul scrisului este asemănător cu al acelora ieşite din cancelaria domnească în ultima treime a secolului al XVIII-lea, ceea ce poate să arate că tocmai în aceşti ani fost făcut falsul.

[100] **ANI**, Episcopia Roman, XXIV/45 (original, hârtie A3, difolio; documentul este semnat de episcopul de Roman, care însă nu şi-a pus şi numele <Gherasim>, de marele vornic Dimitrie Bogdan şi de cei doi ispravnici de Roman, cu semnături dificil de descifrat, dintre care una în limba greacă); idem, Documente, 449/f. 70-73, nr. 87 („Condica Drăgeştilor").

[101] **ANI**, Documente, 449/f. 74-78, nr. 88 (în copie, actul apare semnat doar de Toader Gorovei).

urmă s-au găsit”[102], însă aceasta nu înseamnă că scriitorul l-a judecat în vreun fel, el făcând doar muncă de copist.

Poate că nu aş fi povestit atât de mult, deşi ar mai fi multe de spus, dacă nu aş fi citit în monografia satului cuvintele apocaliptice: „Veni însă ca un trăsnet acea blestemată *hotarnică a Burcheştilor*, făcută în anul 1768 de slugerii Ilie Sturza şi Toader Buhuş, prin care s-au adus grave prejudicii nu numai stăpânirilor Iurăsceşti, ci şi celor ale familiei Roată” (subl. autorului)[103]. Dacă trebuia o dovadă pentru fragmentele „romantice” din monografia satului Drăgeşti, iată una!

A treia ctitorie, în ordine cronologică, şi ultima, a familiei Ionaşco şi Alexandra Isăcescu este **mănăstirea Ilişeşti**, din ținutul Suceava, cu hramul Adormirii Maicii Domnului. Astfel, dacă ținutul Suceava avea prea puține mănăstiri remarcabile, familia Isăcescu a ales să-l mai împodobească cu una, admirabilă chiar şi prin curiozitățile ei[104], în care, încă de la alegerea hramului, Adormirea Maicii Domnului, ctitorii hotărâseră să-şi doarmă somnul drepților. De ce aici şi nu în locurile unde se născuseră, unde trăiseră sau unde ctitoriseră alte două lăcaşuri dumnezeieşti?, este o întrebare al cărei răspuns nu-l putem afla, deşi s-a pus! În ultimii ani ai vieții, Ionaşco Isăcescu a trăit în satele din sudul Botoşanilor, din ținutul Hârlău, la Orăşeni şi Ipoteşti, unde avea părți de sat aduse ca zestre de soția sa şi unde a tot cumpărat altele[105], şi

---

[102] *Ibidem*, 449/f. 113-117, nr. 118. Condicarul a avut în față o altă versiune a actului, care are un alt sfârşit: „Şi am făcut şi noi această mărturie hotarnică la mâna Burcheşti(lor), cu neamul lor”, iar „ieromonahul Varlaam Gafencu, igumen o Drăgeşti”, apare ca semnatar al actului. În condică, în al treilea capitol, intitulat „Şi aceste hârtii în urmă s-au adunat”, sunt şi alte acte false (spre exemplu, zapisul de schimb din 1766-1767 <7275>, dintre egumenul Varlam Gafencu, cu tot soborul, şi Ion Mihalce Ciucul pentru un iezer, semnat şi el, cum altfel, de acelaşi egumen, de sulgerii Sturza şi Buhuş şi de jicnicerul Mihalache Jora, şi, de această dată, de câțiva monahi ai soborului; f. 170, nr. 169), însă nu este aici locul pentru a le discuta.

[103] Ioan Ungureanu, *op. cit.*, p. 82.

[104] G. Balş, *op. cit.*, p. 217

[105] **CDM**, IV, p. 353, nr. 1581 (8 iulie 1693), p. 450, nr. 2047 (22 noiembrie 1698); *ibidem*, V, p. 21, nr. 81 (14 septembrie 1701), p. 184-185, nr. 714 (1 martie 1708), p. 445, nr. 1622 912 februarie 1719).

despre care orice se poate spune, însă numai faptul că nu ar fi o zonă pitorească şi liniştită nu! De altminteri, către sfârşitul veacului al XVIII-lea, mare codru de aici se va umple de mănăstiri şi schituri, care se vor adăuga vechiului aşezământ monahal de la Coşula.

Şi la Ilişeştii Sucevei, Ionaşco Isăcescu şi jupâneasa sa, Alexandra, au început să cumpere părți de moşie în 1701, în aceeaşi lună în care-şi închinaseră ctitoria de la Runcu la Mitropolia Moldovei[106], însă după această dată, fie ritmul cumpărăturilor a scăzut, fie documentele stau pierdute pe undeva. Dar, după mai bine de un deceniu, în iunie 1714, mănăstirea a apărut, datorită lui „Ionaşco Isăcescul biv vel medelnicer şi giupânesii dumisale Alexandra”[107], după cum mărturiseşte pisania. Nici în cazul acestei ctitorii nu voi repovesti istoria ei, care este destul de bine cunoscută[108], şi care se va putea primeni numai după, şi în măsura în care, „pachetul de documente Ilişeşti”, aflat pe vremuri la Arhivele din Cernăuți, va fi redescoperit şi va avea mai multe acte decât cele pe care le-a publicat Teodor Balan.

Acum, însă voi prezenta succint două acte privitoare la începuturile mănăstirii şi la o oarecare tulburare din viața bisericească, care a însoțit-o, generată de dorința ctitorilor de a lărgi hotarul ctitoriei lor. Primul act, inedit sau cel puțin nefolosit în istoriografia mănăstirii, îi urcă cu un an vârsta, din 1714 în

---

[106] Teodor Balan, *Documente bucovinene*, III, Cernăuți, 1937, p. 112-113, nr. 87 (text); August Nibio, *Das Kloster Ilişeşti*, Rădăuți, 1927, p. 4 (mențiune).

[107] Eugen A. Kozak, *Die inschriften aus der Bukovina. Epigraphische beiträge quellenkunde der landes- und kirchengeschichte*, Wien, 1903, p. 40 (decalc după inscripție, transcriere şi traducere în limba germane); Teodor Balan, *op. cit.*, p. 174 (text în limba română); G. Balş, *op. cit.*, p. 217 (transcriere).

[108] Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic (Moldova)*, p. 490-491; G. Balş, *op. cit.*, p. 217-219. Între timp, în afara volumului de documente: *Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente (1393-1849)*, întocmit de Vasile Gh. Miron, Mihai Ştefan Ceauşu, Gavril Irimescu, Sevastița Irimescu, Bucureşti, 1983, care cuprinde şi câteva documente noi privitoare la satul şi la mănăstirea Ilişeşti, alte completări semnificative la istoria ctitoriei familiei Isăcescu nu am întâlnit. Volumul lui Marian Ghiuță, *Ilişeşti. Monografie sentimentală*, Ilişeşti, 2016, 374 p., respectă titlul deosebit de bine, însă nici aceasta nu e puțin lucru!

1713 (deci anul acesta, iar nu la anul, mănăstirea împlineşte 310 ani!), când mitropolitul şi episcopii țării, chiar în ziua Sfântului Gheorghe, spun că fostul medelnicer Ionaşco Isăscescu „făcut-au o mănăstire", la Ilişeşti, şi „trebuind a o întări, întru ciali ci să cad", a cumpărat moşia Săşciori (Săsciori) de la Moldovița, fiind mănăstirea „la multă neputință şi scăpăciuni". Cumpărătura s-a făcut cu mare frământare, pentru că satul Săsciori fusese dăruit Moldoviței de ctitorul ei, Alexandru cel Bun, cu mare blestem[109], iar Ionaşco Isăcescu „nu primea" să cumpere satul, împovărat cu o asemenea sarcină spirituală. De aceea, mitropolitul şi episcopii au luat blestemul „asupra Beséricii", şi au putut face acest lucru, potrivit canoanelor, pentru că satul era luat de la Moldovița, însă era dat din nou la o „sfântă mănăstire, *de nou zidită* de dumnelui, la Ilişeşti"[110]. Aşadar, primind îndurare de la „mai marele şi stăpânul lor", mitropolitul Moldovei, arhimandritul Teofan, egumenul Ioan şi întregul sobor, de la bătrân la tânăr, la praznicul Sf. Vasile cel Mare, au vândut satul Săsciori cu 100 de lei, arătând că mănăstirea nu a avut parte „nici o facere", adică nici o facere de bine, şi era lipsită de „pâine", în urma „mâniei" lui Dumnezeu aruncate peste Moldova, şi că s-au învoit la acest ultim pas şi pentru faptul că satul, care fusese hărăzit Maicii Domnului, prin mănăstirea Bunei Vestiri de la Moldovița, rămânea tot sub oblăduirea ei, numai că printr-o altă mănăstire, care i-a fost închinată, „ce să chiamă mai chiar Uspenia", de la Ilişeşti[111].

După acest dificil târg, în anul care a urmat, la 20 iunie 7222 (1714)[112], Ionaşco Isăcescu şi-a văzut şi însemnul ctitoririi (pisania) pus la locul lui, strădania ctitorului pentru creşterea averii hramului său însă nu s-a oprit. Astfel, a cumpărat de la

---

[109] **DRH**, I, p. 343-344, nr. 242 (29 noiembrie 1443; uric de întărire de la Ştefan voievod, fiul lui Alexandru cel Bun).
[110] *Anexa* 2.
[111] *Anexa* 3. Călugării de la Ilişeşti au primit şi uricul de la Ştefan voievod, cu care se vor înfățişa la o judecată la 15 iulie 1768 (Teodor Balan, *op. cit.*, III, p. 25).
[112] Am citit pisania la fața locului, iar data de an se vede foarte clar.

nişte rude, la 12 februarie 1715, jumătate din satul Iacobeşti[113], iar peste încă un an, la 22 mai 1716, o bună parte din satul Bălăceni (Bălăceana), de la Toader Călmaşul pârcălab de Hotin[114].

Chiar dacă pare a nu mai face tocmeli pentru necropola sa, şi în anii următori, 1717-1719, nemaifiind chiar atât de activ, fiind poate bolnav (am văzut că-i tremură mâna când îşi face semnătura!), Ionaşco Isăcescu s-a ocupat în continuare de averea şi de ctitoriile sale. Mai întâi, la 31 decembrie 1717, după ce i se iau şapte boi, în contul „moşenilor" săi din Bahna, Negură şi Buta, care nu-şi plătiseră dările, a primit de la Mihai Racoviță dreptul de a stăpâni şi partea lor de moşie[115]. Apoi, la 31 martie 1718, din Orăşeni, a dăruit toate părțile sale din Urzici şi Bahna ctitoriei sale de la Runcu[116], iar, la 12 februarie 1719, a cumpărat a patra parte din Ipoteşti[117].

Din câte se pare, fostul mare medelnicer Ionaşco Isăcescu a reuşit să-şi reglementeze relația sa de ctitor cu mănăstirile Runcu şi Drăgeşti, fapt dovedit prin puținele procese iscate de moştenirea sa, însă nu a mai apucat să facă acelaşi lucru cu ctitoria de la Ilişeşti, aşa cum au arătat egumenul Varlaam şi soborul mănăstirii, la 14 mai 1737: „bătrânul Isăcescul scrisoare n-au apucat a face şi, întâmplându-i-se moarte, au rămas mănăstirea fără nici o scrisoare pe moşii", fiind de față şi „Vasilie postelnic şi Gheorghie medelnicer, nepoții de fată lui Ionaşco Isăcescu medelnicer", care „asemenea şi ei au mărturisit că moşul lor, adevărat n-au apucat a face diată mănăstirii", dar şi ei ştiu „moşiile ce sîntu orânduite mănăstirii"[118]. De asemenea, nici relația cu fiica sa, Maria (vezi *supra*), nu a fost lămurită, de aceea judecățile pentru averea trecută pe seama necropolei sale,

---

[113] *Ibidem*, III, p. 177-178, nr. 141 (text după o traducere germană, cu numele cumpărătorului greşit: „Dumitraşco Micescu", în loc de Ionaşco Isăcescu); **CDM**, V, p. 359, nr. 1317 (rezumat după o copie românească).
[114] N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, I, Bucureşti, 1902, p. 433.
[115] **BAR**. Documente istorice, XII/189.
[116] *Anexa* 5.
[117] **CDM**, V, p. 445, nr. 1622.
[118] Teodor Balan, *Documente bucovinene*, IV, p. 132-133, nr. 98.

mănăstirea Ilişeşti, nu vor fi deloc puține, atât pe linie directă, cât şi pe linie colaterală, pornite de nepoții şi strănepoții lui de frate.

Cu unele treburi rezolvate, iar cu altele nu, Ionaşco Isăcescu a murit la 6 august 1720, fiind înmormântat în gropnița din pronaosul bisericii Adormirii Naşterii Domnului, lângă peretele de nord, iar peste trupul său, călugării şi rudele au aşezat o frumoasă piatră de mormânt[119], care se păstrează până astăzi.

Acum, după ce „l-am petrecut" pe medelnicerul Ionaşco Isăcescu până la mormânt, urmărindu-i, atât cât mărturiile păstrate au permis şi „clipa cea repede" a îngăduit, faptele sale mari, adică marile sale ctitorii (Runcu, Ilişeşti şi Drăgeşti), lăsând viitorului şi viitorilor istorici mult loc pentru întregiri şi îndreptări.

[119] Eugen A. Kozak, *op. cit.*, p. 40-41; Teodor Balan, *op. cit.*, III, p. 174.

ANEXE

1. 1697 (7205) iunie 14.

† Adică eu, Cârstâna, Anghelăchioae, şi cu toţ(i) ficiorii mii şi cu frate-miu, Ioniţă, şi eu, Mărdari Gociul, şi eu, Gavril Zăpalce, şi eu, Gligori Roată, şi eu, Vasile, sin Mihalcea, şi cu fraţii mei şi cu toţ(i) fraţii noştri, carii ţinem într-această giumătate de sat, den Drăgeşti, parte den gios, n(e)-am învoit cu toţi fraţii şi, de a noastră bunăvoe, am dat un loc de mănăstire, care au fost şi mai înnainte vreme mănăstir(e), pe apa Siretiului, ce este pre hotarul Drăgeştilor, am dat părintelui Vârlan Gafenco, ca s(ă) mănăstir(e), cu agiutoriul lui Dumnédzău, şi den milostenie pre cine va îndura Dumnédzău, însă numai poiana cât ţine mănăstire, cum au fost şi mai înnainte vreme.

Şi, pentru credin<ţă>[1], n(e)-am iscălit, ca s(ă) ştie.

Лет(о) ѯ**зсѣ** <7205/1697> **июни** ѧ**ї** <14>.

† Cârstâna Anghelâchioae, fata lui Simionel[2]; <†>[3] Ioniţă, brat Cârstânii[2]; † Mărdari Gociul[2]; <†>[3] Gligor(e) Roată[2]; † Gavril Zăpalce[2]; <†>[3] Vasile, sin Mihalcii[2]; † **Аз, Гаврил, искал** <m. p.>; † **Тоадер искал** <m. p.>.

<Pe verso, o însemnare contemporană>: Cârstâna, <şi alta de la sfârşitul sec. XVIII>: Zapisul ţântirimului schitului Drăgeştii de Gios, ce-au dăruit răzăşii din Drăgeşti. 7205 <1697> iunie 14".

ANI, Episcopia Roman, XXIV/7. Original, hârtie, cerneală neagră, cinci amprente digitale aplicate în aceeaşi cerneală.

EDIŢII: **CDM**, IV, p. 426, nr. 1926 (rezumat după original); Ion Burlacu, Ion Măzăreanu, *op. cit.*, p. 122-123 (rezumat) şi fig. 2 (fotografie, puţin clară).

---

[1] Omis.

[2] Amprentă digitală.

[3] Acoperit de îndoitura actului.

[4] „† Eu, Gavril, am iscălit <m. p.>; † Toader am iscălit <m. p.>.

2. 1701 (7209) iulie 7, Iaşi.

† Adică noi, Ionaşco Isăcescul şu cu fămeia mia, Alexandra, facem ştiré cu acest adevărat zapis al nostru la mâna

sv(i)nții Sali părintelui Savii arhiepiscop i mitropolit Suceavschii pentru o sv(â)ntă m(ă)n(ă)stioar(ă)[1] ce-am făcut noi dintru a noastră diriaptă agonisită şi osténial(ă), care iaste la ținutul Niamțului, ce să chiam(ă) Runcul, unde este hramul S(fe)tii Arhanghél(i) Mihail şi Gavriil, socotindu noi că acia sv(â)ntă cas(ă) nu va hi la putință să fiie sângură a stăpâni făr(ă) de altă cas(ă) mai mari, ce-am socotit de o am închinat şi o am dat să fie supt ascultarea sv(i)ntii Mitropolie şi suptu socotiala sv(i)nții Sali părintelui Savii mitropolitul, ca să-i poarte de griji şi să ia sv(i)nțiia sa sama din an în an, ce s-ar faci, bucate ce-ar ave, şi la ce s-ar cheltui cu trebili casii, şi să ia sama călugărilor ce-ar hi acolia, carii înbla făr(ă) socotial(ă) afar(ă) din m(ă)n(ă)st(i)ri, stricându dintr-a m(ă)n(ă)st(i)rii oricé, să-i cérte sv(i)nțiia sa, după obiceiul călugărescu, iar după viiața sv(i)nii sali, părintelui Savii mitropolitul, iar pre cini ar alege mi(i)l(o)stivul Dumnedzău a fi mitropolit la sv(â)ntul scaun a Mitropolii.

Şi această socotial(ă) s-au făcut cu ştire dumisali Vas(i)lie Catacozino vel vornic.

Şi, pentru mai mari crédința, noi am iscălit şi am pus pecete să fie de credință.

Ѵ Їѧс, л(ѣто) ѯ҃зсѳ <7209/1701> **юли з҃** <7>.

† Аз, Иѡнашко Исъчес(кѵл), искал <m. p.>.

† Аз, Ион Бѵχѵш вел лог(о)ф(є)т искал <m. p.>; **† Василїе Костаки вел вор(ник)** <m. p.>; **Васили вел ворник** <m. p.>; **Лѵпѵл Костаки вел столник искал** <m. p.>; Παναιωοτης πωστελνηκ <m. p.>.

<Pe verso, o însemnare contemporană>: Zapisul de la Isăcescul, pe metoh Runcul, continuată la sfârşitul sec. XVIII>: 7209 <1701> iulii 7. S-au scris în condică.

ANI, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/10. Original, hârtie difolio, cerneală neagră, puțin pătat.

BAR, Documente istorice, CMXXIV/2 (copie în „Condica scrisorilor mănăstirii Runcul, legată la anul 1833", cu semnătura grecească nedescifrată);

EDIŢII: **CDM**, V, p. 14, nr. 49 (rezumat după original).

---

[1] Scris mai întâi: „m(ă)n(ă)stire" şi corectat chiar atunci în „m(ă)n(ă)stioar(ă)".

[2] „† Eu, Ionaşco Isăcescul, am iscălit <m. p.>; † Eu, Ion Buhuş mare logofăt am iscălit <m. p.>; † Vasilie Costachi mare vornic <m. p.>; Vasile

<Cantacuzino> mare vornic <m. p.>; † Lupul Costachi mare stolnic am iscălit <m. p.>; Panaiotis postelnic <m. p.>.

3. 1713 (7221) aprilie 23, Iaşi.

† Ghedeon, cu mila lui Dumnedzău arhiepisc(o)pul şi mitropolitu Sucévii şi a toată Moldovlahiia, depreună cu de Dumnedzău iubitorii, chir Sava episc(o)pul de Roman, şi chir Calistru episc(o)pul de Radauți şi chir Iorest episc(o)pul de Huşi, facem ştire cu această scrisoari a noastră pentru o moşie, anumi Săşciorii, caré să hotaraşte cu Ilişăştii. Deci acolo la Ilişeşti făcut-au o m(ă)năstire, întru vécinică pomenire, dumnelui Ionaşco Isăcescu biv medelniciar, şi trebuind a o întări, întru ciali ci să cad, şi fiind la multă neputință şi scăpăciuni sf(â)nta m(ă)năstire M<ol>[1]d<o>[1]vița, au vândut acea moşie Săşciorii dumisali lui Ionaşco Isăcescul.

Şi pe urmă, aflându-se în uricili vechi a Săşciorilor blăstăm, cine ar lua acia moşii de la Moldoviță, dumnelui nu primiia, ci noi, luând sama cu bună socotial(ă), vădzind şi greul m(ă)năstirii Moldoviții, aşia am aşădzat: tot să ție dumnelui acia moşie Săşciori şi cu cali iaste, că măcar de să ia de la Moldoviță, dar să dă iarăş(i) la sf(â)nta m(ă)năstire, de nou zidită de dumnelui, la Ilişeşti, iar acel blăstăm, ci însemneadză în urice, luatu-l-am asupra Beséricii, să nu fie atinsu de dumnelui, nici de tot niamul dumisali, ci acea moşie să fie véciniă, niclătită şi niruşăită.

Şi pre această driaptă, încredințată şi adivărată mărturie să aibă a-ş(i) face şi dres domnescu şi niciodată să nu să strâci tocmala aceasta.

Aceasta scriem.

Ѳ Їѡс, л(ѣто) ѯзскд <7221/1713> **ап(рилїе) кг** <23>.

† Ghedeon mitropolit la Moldovlahiei <m. p.>; **† Сава єпископ Романски** <m. p.>; **† Калистрѳ єпископ Радовски** <m. p.>; **Иѡрєст єпископ Хѵшски** <m. p.>.

<Pe f. 2 v., o însemnare din sec. XVIII>: Blagoslovenie de la vlădici pe Săsciori.

BAR, Documente istorice, LXXXIV/14. Original, hârtie difolio, cerneală neagră, rupt puțin la îndoituri.

---

[1] Rupt.

[2] „† Sava episcop al Romanului <m. p.>; † Calistru episcop al Rădăuților <m. p.>; † Iorest episcop al Huşilor <m. p.>”.

4. 1714 ianuarie 1.

† Adică noi, cu tot săborul di la sfânta mănăstire Moldoviț(a), anumi smeritul Ioan egumen, erm(o)nah Andrei, erm(o)nah Sava, erm(o)nah Athanasiie, monah Theodor, m(o)nah Varlam, m(o)nah Simion, m(o)nah Galiri, m(o)nah Iorestu, m(o)nah Todosi, m(o)nah Tofan, m(o)nah Lazar, făcut-am noi cu tot săborul acestu încredințat zapis la nostru, cu bătrân cu tânăr, la mâna dumisali lui Ionaşco Isăcescul biv vel medelnicer, dinpreun(ă) cu giupânias(a) dumisal(e), căzându sfânta mănăstire la multă lipsă şi datorii, pentru neagiunsul s(fi)ntii mănăstiri şi neavând nici o facere, una şi pentru scăpare pânii păntru mâniia Sfinții Sal(e) ce-au fostu spre toată țara, am făcut ştire mai marelui nostru şi stăpân, mitropolitului țării, chir Ghedeon, sfinții sa nu s-au îndurat di această sfântă cas(ă) ce ni-au dat blagosloveniia să vindem din ce-om ave.

Din mila lui Dumnidzeu, făcând dumnalui o poman(ă) şi zidire, în numel(e) Precuratii Maicii Precistii, ce să chiam(ă) mai chiar[1] Uspeniia, la Ilişeşti, şi avându noi această moşioar(ă) aproap(e) di ace sfântă mănăstire, umblându dumnialui să-ş(i) facă pomană, di la o sfântă mănăstire iar la o sfântă mănăstire, precum scrie mai sus, iar Maicii Precistii, şi ni-am tocmit cu dumnialui, negoțul dreptu o sută[2] di lei, ca să fie lucru aşedzat, iar după această tocmal(ă) cini s-ar scula după răpăosare noastră, care ni-am iscălit sau şi mai pe urmă mestecând cineva, să fie de mare ruşini la toate giudețile.

Şi acestu zapis la nostru să-i fie dumisal(e) uric, preste alti urici care am dat noi duminsal(e) pre ace moşiie. Şi am poftit şi i-am rugat şi pe mai maril(e) nostru, chir Ghedeon mitropolitul de Țara Moldovii, să s(e) iscălască.

Şi noi, tot săborul, păntru mai mare credință, am pus şi pecete sfintii mănăstiri şi iscălituril(e), să-i fe dumnisal(e) încredințat zapis în veci, amin.

V(ă)leat 7222 <1714> ian(nuar)i 1.

† Theofan arhimandrit ot Moldovițe <m. p.>.

† Erm(o)nah Ioan egumen ot Moldoviț(a) iscal <m. p.>; † erm(o)nah Andrei ot Moldoviț(a) iscal <m. p.>; † erm(o)nah Sava <m. p.>; † monah Galiri; † m(o)nah Iorestu; † monah Theodor; †

monah Simon; † monah Varlam; † monah Todos(i); † monah Tofan; † monah Lazar.

<Pe verso, o însemnare contemporană>: Zapis pe Săscior(i).

BAR, Documente istorice. Original, hârtie, difolio, cerneală neagră, cu amprente digitale la toți monahii, aplicate în aceeaşi cerneală, sigiliul mănăstirii Moldovița, la începutul textului, aplicat în cerneală neagră, având în câmp icoana hramului, Buna Vestire, iar de jur-împrejur legenda: † Печат Молдавици монастири („† Pecetea mănăstirii Moldovița").

EDIŢII: Teodor Balan, *op. cit.*, III, p. 173-174, nr. 137 (text, cu diferențe importante, după o traducere germană); *Din tezaurul documentar sucevean* (rezumat după o traducere germană din Fondul M-rea Putna, I/51).

---

[1] Aşa în text, „mai chiar", o formulă foarte rară.

[2] „dreptu o sută", scris de altă mână, pe loc lăsat liber, în aceeaşi vreme.

5. 1718 (7226) martie 31, Orăşeni.

† Adică eu, Ionaşco Isăcescul biv vel medelnicer, şi cu soțu-meu, Alecsandra, facem ştire cu această scrisoa(e) a noastră, precum noi, de a noastră bunvoe, am dăruit şi am dat danie moşie din Runcu şi din din Țuțcani, care este de pe socru-meu, Tofan Sechil, şi alte cunpărături ce sintu pe zapis(e), den parte den sus, şi alte cunpărături pe zapis(e) din parte den gios, de pe Bolboceşti şi de pe Moțo(ce)şti, aşijdere şi alte moşii în Urzici şi Bahnă, care sintu iarăş cunpărătur(i) pe zapis(e).

Aceste moşii le-m dat danie şi le-m dăruit la sv(â)nta măn(ă)stire, ce s(ă) chiam(ă) Runcul, care este la ținututl Nemțului, <u>[1]nde <ias>[1]te hramul Sveti Arhanghel(i) <Mihail>[1] i Gavriil, iar cine s-ar scula în urma noastră, or den seminție noastră or den călugări sau altu cin(e)va ca s(ă) e vro moşie sau să o vândă sau să facă vro schimbătură cu cin(e)va, acesta care ar face acestu lucru să aibă a da sam(ă) înainte lui Dumnedzău.

Şi, pentru credința, am iscălit şi am pus şi pecete, ca să s(e) ştie.

Ѿт Ѡр(ъ)шен(и), лѣт(о) ѯ҃зкѕ <7226/1718> мартѵ̀ ла̀ <31>.

† Аз, Иwнашко Исъческѹл мед(елничар) <m. p.>[2]; Alecsandra <m. p.>.

ANI, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/14. Orig., hârtie, cerneală neagră, rupt puțin la îndoituri şi lipit, sigiliul rotund al lui Ionaşco Isăcescu, aplicat în aceeaşi cerneală, care are în câmp un scut rotund, încărcat cu o pasăre (?), şi înconjurat de stele şi trei litere din nume.

EDIŢII: **CDM**, V, p. 420, nr. 1530 (rez. după orig., cu locul de emitere greşit: „Oişeni").

---

[1] Rupt.

[2] „† Eu, Ionaşco Isăcescul medelnicer <m. p.>".

6. 1735 (7243) februarie 14.

Adecă eu, Paraschiva, fata dumisali răpăusatului Danolache biv sulger ot Goşmani, făcut-am scrisoare me la mâna egumenului Varlaam ot Runcu, de nime silită, nici asuprită, ce eu, de bun(ă)voia mea, m-am învoiy şi m-am milostivit şi am dat doî zapis(e) de sat de Ţuţcani şi ispisoc pe zapisă de la Costandin Movila vod(ă), fiind mama me, Safta sulgeroaia, îngropată acolo, la sfânta mă(nă)stire Runcul, ce (e)ste hramul S(fe)tii Arhanghel(i) Mihail şi Gavriil, rămâind mama negrijită, eu m-am milostivit[1] şi am dat acea moşiie de Ţuţcani, pe cum mai sus scriie, pentru sufletul dumisaali şi a toată sămințiia noastră. Şi au provodit-o ş-au grijit-o călugării, după obiceiul călugărescu[2], şi ceni s-ari scula din săminție me să strâce această daniie să fâie[3] treclet şi proclet şi afurisit de 318 Oteți ce-au fost în Necheia şi de min(e) de o păcătoasă.

Şi, pentru mare credința, mi-am pus şi degetul, şi s-au iscălit carii s-au tâmplat la această danie.

Şi eu, popa Sărafim, am scris zapisul.

V(ă)leat 7243 <1735> f(e)v(ruarie) 14.

† Paraschiva, fata lui Danolachi[4].

† Ioan Ploşniți; † Obrejii iscal; † Toader Stoptii ot Arămeşti; † şi eu, popa Ioan, s(â)nă Păsatŭ, m-am tâmplat; † şi eu, popa Ion Zugravul; † şi eu, Ghedeon Mane <m. p.>.

ANI, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/16. Original, hârtie, cerneală neagră, rupt puțin la îndoituri, trei amprente digitale aplicate în aceeaşi cerneală.

Idem, Ms. nr. 523 (Condica Mitropoliei Moldovei), f. 21 v.-22 r. (copie).

BAR, Documente istorice, CMXXIV/28 (copie în Condica mănăstirii Runcu).

---

[1] Scris: „molostivit”.
[2] Modificat, de altă mână, din „creştinescu”.
[3] Aşa în text.
[4] Amprentă digitală.

7. 1761 (7269) iulie 13.

De vreme că decât toate ostenelile omului cu care să află în lume aceasta nu este altă mai bun(ă) şi mai de folos decât milosteniia a face către sf(i)ntele bisărici şi la săraci, fiind aceste lumeşti, întru nimică să socotesc, iar cele cereşti ce aşază omul pentru sufletul său vecinice rămân.

Deci şi eu, robul lui D(umne)zeu, Ilie Cantacuzino, vt(o)rii vist(iernic), ficiorul lui Toader Cantacuzino vel stolnic, socotind mulțime greşalilor mele şi fărădelegilor celor multe ce-am făcut şi mai pe urmă de toate spurcăciunile ce-am făcut, am căzut şi în păcatul uciderii, de-am ucis pe sluga me, cu mâna me, pe Toader Puiul, fără de nici o vină, şi rămânând şi acele păcate a lui toate asupra mea şi alte multe fărădelegi făcând pururе, socotind pentru păcatile mele, cu ce chipu să mă pot îndrepta pentru păcatile mele şi să dau înblânzire în zioa Dreptului Judecătoriu, ales-am întru inima me că este bună milosteniia către sfintele bisărici ca să aflu mai cu lesne ertare greşalilor mele, am socotit şi am dat la sf(â)nta mănăstire Runcul, în ținutul Niamțului, unde iaste hramul a marilor Voevozi Mihail şi Gavriil, şi sf(i)ntei mănăstioare Ciolpanului, unde iaste hramul a Marelui făcătoriu de minuni Nicolae, care iaste zidită de tatăl mieu lângă Runcu, am dat acestor doaă bisărici, de mai sus numite, 20 de sălaşe de țâgani şi unul cu doi ce-am dat mai nainte, anume Ioniță cu țâganca lui Ioana şi cu toți copii(i), ficiorul călugărului, Toader Bagiul, cu țâganca lui Paraschiva şi cu toți copii(i), Pavăl Bagiura cu țâganca lui Mariia, fata Bugii, şi cu feciorul ei, Lupul, şi Sandul, ficiorul lui Pavăl Bagiura cu țiganca, Ursul Ciocănel cu țiganca lui Irina şi cu toți copi(i), Toader Colibariul cu țiganca lui Sanda şi cu copii(i), Ursachi şi Ioniță, Ioniță Buda cu țiganca lui Măriuța cu copii(i) lor, Gheorghie Buda cu țiganca lui Nastasiia cu copii(i) lor, Simion cu țiganca lui Anița şi cu toți copii(i) lor, Ion Stolerul cu țiganca lui Mariia cu toți copii(i), Mariia, fata Buții, Nadrei cu țiganca lui Marie şi cu o copilă ce-am dat-o de

suflet, de o creşte el, fata Guşului, Vasilie Ochian(ă) cu iganca lui Dumitra şi cu toți copii(i), Sanda Oprii cu fata ei Iftimiia cu feciorul ei Costantin cu țiganca lui, Gheorghie a Oprii cu țiganca lui Iftimie cu toți copii(i). Aceştiia toți, de mai sus numiți țigani, i-am dat la acestie doao sfinte biserici şi am mai dat sfintelor biserici din moşiilé mele, giumătate de sat de Munténi, pe apa Siretului, şi am mai dat 33 de pământuri, cu vad de moară în Turbata şi cu tot venitul lor, din Arămeşti, tij di pe Siret, şi am mai dat un sat întregu, la Putna, pe Gârlé, cu mori, cu casă gata, cu bisăricâ şi cu alte 2 vaduri de moară, anume Stoeştii, şi am mai dat optu boi, o sută matce stupi, o sută oi mari.

Aceste toate li-am dat sf(i)ntelor biserici, de mai sus numite, care lăcaşuri d(u)mnezeeşti sîntu lipsite de hrana lor, fiindu eu adiverit a mă face ctitor, întru care ne aflăm scrişi ctitori în pomelnicile sf(i)ntelor jărtevnice, am socotit să aşez mai înnainte oareşicare rânduială vecinică, nestricătoare, întru odihna pomenirii sufletului mieu, şi a părinților, şi fraților şi a tot niamul mieu, şi a lui Toderaşcul[1], din care prin bună vrere Sf(â)ntului lui D(u)mnezeu cât ni-a lungi viiața om întări cu ce ne-a mai da mâna.

Deci pentru aceasta adivărată scrisoare a mea, am dat danie şi miluire de mai sus numitelor mănăstiri, țiganii şi moşiile aceste de mai sus numite, care țâgani şi moşii sînt drepte ale mele de la moşi şi de la părinții miei, cum mai pre largu vor arăta zapisăle şi înpărțala ce-am avut cu frații miei, iscălită de dânşii şi de mine, care zapisă sântu în mâna frățâni-mieu, lui Ion, şi Toader, cu alte scrisori, să aibă călugării a le lua de la mâna lor.

Pentru care danii şi miluir datori să fie svinții părinți de la aceste bisărici să roage de-a pururе pre D(u)mnezeu, pomenind numele nostru, şi a părinților miei şi a celui mortu de mâna me, Toderaş, ce-au slujit noao, să ne pominiască la d(u)mnezeiasca liturghie şi la alte slujbe ale sf(i)ntei biserici întru ertare păcatelor şi a fărădelegilor mele, slujându-să în tot anul parastasă cu prohod la Duminica Moşilor şi la S(fe)ti Arhangheli, iar la Ciolpani la Sfeti Nicolai şi la Sfeti Ilie Prorocu, după orânduiala pomelnicului şi altor fericiți şi pomeniți ctitor(i), după cum şi frații, nepoții, strănepoții, care vor fi pomenitori moşilor şi robilor miei, datori să fie înnainte Sf(â)ntului D(u)mnezeu şi a Precuratei Maicii Sali să fie cu buna silință şi privighiere asupra acestor d(u)mnezeeşti lăcaşuri cu ce li-ar da mâna la cele ce-ar cunoaşte că sîntu cu întemiere bisericilor şi pentru vecinica şi neştiarsă

pomenire mea şi a lor, de vreme că n-am închinat acestor sf(i)nte biserici a fi şi eu, nedăstoinic, pomenit şi miluit, iubitoriu şi miluitoriu acestor sf(i)nte biserici, şi nimine din fraţi sau nepoţi niciodată să nu fie volnici a strica şi a sminti această danie a sf(i)ntelor biserici, mai vârtos şie ei să păzască şi să întăriască buna orânduială aceasta întru ertare păcatelor şi întru vecinica pomenire, după cum mai sus am pomenit.

Iar cine ar face câtu de puţină strâmbătate sf(i)ntelor biserici să fie afurisit de Hristos, şi de Maica Sfinţii Sale, şi de toţi Sf(i)nţii şi de Voevozii Mihail şi Gavriil şi de Sfetii Niculai, şi giudecătoriul acela ce-ar face strâmbătate cât de puţână să fie suptu blăstămul acesta şi să fie toate păcatele mele asupra celora ce-or face strâmbătate.

Şi orice diiată s-ar găsi mai denainte decât aceasta să nu să ţie în samă, numai ce-am dat Runculuі mai înnainté să să ţie în samă, şi părinţii de la mănăstire să aibă a duce trupul mieu şi să-l îngroape acolo, şi a slugii mele.

Neertaţi să fie călugării de n-or păzi aceste, şi cine n-a păzi aceste să fie osăbit de cătră putere d(u)mnezeirii Sf(i)ntei Troiţă, şi să-şi facă şi dresuri domneşti călugării.

Şi, pentru credinţa, am iscălit şi poftit şi pe alţii să întăriască.

Ilie Canta vt(ori) vist(iernic).

7269 (1761) iulie 13.

BAR, Documente istorice, CMXXIV/4. Copie în Condica mănăstirii Runcu.

---

[1] Scris: „Toderaşcol”.

8. 1761 (7270) noiembrie 4.

Cel ce s-au dat la mănăstire Runcul dintru ale răposatului fratelui nostru, Ilie Cantacuzino vtorii vist(iernic)u. Let 7270 (1761) noemvrie 4.

5 sălaşe de ţigani, anume Pavăl Bagiura cu ţiganca ui, Sandul Bagiura cu ţiganca lui, Andrei, brat Ioniţă călugăr, cu ţiganca lui, Toader Bagiul cu ţiganca lui, Gheorghie Garbul cu ţiganca lui.

40 de stupi, 8 boi, 2 tavale de aramă, 1 lighean cu ibric de aramă, o tigae mare, un gratar, 2 sfeşnice de aramă, 3 căldări, 11 tingiri cu 8 căpace, 6 sahane de aramă, 8 talgire de cus(i)tor,

8 talgire de aramă, 1 oca de Braşov de her albu, pol oca tij, o frigare de fieru.

Moşiile ce s-au dat de-ale răposatului Ilie Canta vt(ori) vist(iernic), tij la mai sus numita mănăstire Runcul: părţile din Corneşti, pe Siretiu, ot ţânutul Niamţului, părţile din Filipeşti, tij ot tam, părţile din Munteni, tij ot tam, un loc de casă cu 30 de pământuri în hotarul Arămeştilor şi cu vad de moară în Turbata.

Aceste de mai sus scrisă, toate, s-au dat la sf(â)nta mănăstire Runcul pentru sufletul răposatului fratelui nostru, Ilie Cantacuzino vtorii vist(iernic) şi datori să fie părinţii de la această sf(â)nta mănăstire în tot anul să slujască parastasă cu prohod mare la Duminica Tuturor Sfinţilor şi la zioa hramului sf(i)ntei mănăstiri.

Toader Canta biv vel ban.

BAR, Documente istorice, CMXXIV/5. Copie în Condica mănăstirii Runcu.

9. 1786 februarie 10.

Din poronca dumisale cuconului Alesandru Ianculeu biv vel agă i dumisale cuconului Dumitrachi Sturza biv vel ban, ispravnici de ţânutul Niamţului, fiindluminată carte gospod către dumnialor şi fiind rânduiţi de dumnialor ca să mergem la schitul Ţuţcanii şi să hotărâm ţinitirimul schitului.

Şi după poroncă am mersu la numitul schit şi am chemat pe toţi răzăşii de Ţuţcani şi am făcut stânjăn de 8 palme gospod, şi ăntâi am măsirat capătul despre apus, de unde au fost piiatră, după temnicul părintelui Isaie, şi s-au găsit 58 stânjăni până unde au arătat părintele Vasilie că au fost piatră, şi am pus 2 pietri fundu.

Şi de acolo am măsurat margine despre amiiazi-zi, pe lungu s-au găsit 58 stânjeni, unde s-au pus 2 pietri, unde au arătat părintele Vasilie că au fost piatră, şi măsurând capătul despre răsărit s-au găsit 47 stânjeni unde au fost piatră, s-au pus 2 pietri iar unde au arătat părintele Vasilie.

Şi de acolo s-au măsurat şi margine despre miază-noapte, s-au găsit 46 stânjeni până unde au fost piatră, s-au pus 2 pietri unde au arătat părintele Vasilie, unde s-au închiet măsurile di pe înpregiur şi s-au măsurat şi curmeziş, pe mijloc s-au găsit 58 stânjeni.

Şi cu această măsură s-au priimit toți răzăşii, care mai gios ş-au pus iscăliturile şi degitile.

Şi, petntru credința, ni-am iscălit şi noi.

1786 fevruarie 10.

Gheorghie Porcescul răzeş; erei Vasilie ot Țuțcani; Theodoie Potole monah ot schitul Țuțcani, răzăş; ermonah Ioanichie Ciocan; erodiacon Iordachi, răzăş; eu, Toma, zet Dochiții răzăş; eu, Ştefan, zet Elenii, fetii popii lui Gligori; erodiacon Ilie, răzăş; eu, Costantin Cârceiu; eu, Vasilie, sin Toma; eu, diiaconul …[1] răzăş de Broşteni şi de Țuțcani.

Fiindcă rânduiții de noi au dat această mărturie după alegire ce-au făcut, am întărit şi noi cu iscăliturile noastre.

1786 fevruarie 19.

Alexandru Ianculeu agă; Dimitrie Sturza ban.

BAR, Documente istorice, CMXXIV/36. Copie.

---

[1] Omis.

10. 1806 martie 20.

Preînălțate doamne!

Jăluescu înălțimii tale că răzăşii din satul Bahna, din țânutul Niamțului, în tăriia lor s-au pus în codru ce iaste pe driapta moşiia mănăstirii Runcul şi mai ales lângă mănăstire în apărătură şi au tăet lemnul ce li-au trebuit, încă mai rânduind şi pe satul Urzicii, ce iaste alături lângă satul Bahna, li-au dat voie să tae şi ei lemnu trebuitor de tot feliul şi au luat bani de la dânşii.

Pentru care a lor îndrăznială, fără rânduilaă au mersu vătavul mănăstirii şi câțiva din părinții mănăstirii şi li-au zis cu binişor să s(e) părăsască de a mai strica codru, iar ei nu numai că n-au înțăles, ce încă au sărit cu zurbalâc şi atât pe vatavul l-au bătut, umplându-l de sânge şi rumpându-i striale, şi în tăvălitura aceia ce i-au dat au pierdut, sau ei i-au luat 142 lei, pentru care au şi giurat în bisărică, îndatorindu-l Isprăvniciia, dar încă şi pe părinții călugări ia-u bătut rumpându-le barba şi pltele şi luându unuia şi haina di pe dânsu.

De care răutate a lor, jăluind cinstitei Isprăvnicii, au trimis şi i-au adus pe unii dintr-înşii, iar pe cei mai întăi zurbagii nu i-

au adus că au fost fugit, şi făcând cercetare au zis ei că de pe moşiia lor ar fi tăet lemni şi s-ar fi făcut pricina.

Spre încredinţare au rânduit cinstita Isprăvniciie pe doi boerinaşi cinstiţi, anume cămăraşul Iftimie Oatul şi postelnicelul Alecsandru Suiulgi, şi stringând la locul de pricină, atât pe oamnii mănăstirii, cât şi pe răzăşi şi pre oameni bătrâni, câte[1] de şaptezăci de ani, şi părinţi trăitori la mănăstire, câte de 30 de ani, au făcut cercetare şi toţi cu o gură, în frica lui D(u)mnezeu, au mărturisit că niciodată eu pe acolo n-au mai tăet în codru, mai dovedindu-să şi din hotarnica mănăstirii, pentru care au dat şi mărturie în scris. Încă şi părinţii au mersu la Isprăvniciie de-au dat, cu cuget curat, mărturie în scris, adiverindu-o şi Isprăvniciia, cu iscălitura. Şi fiindcă până acum nici o punire la cale nu s-au făcut de către cinstita Isprăvniciie şi numiţii răzăşi, sămiţindu-să că sîntu slugi boereşti, neîncetat strică pădure şi să laudă că până n-or omorî un om al mănăstirii nu s-or lăsa.

De care rog, mila şi bunătate înălţimii tale, ca prin numita carte cătrăcinstita Isprăvniciie să-şi afle mănăstire dreptate, cinste şi păgubire, înfrânând pe numiţii răzăşi, atât pentru să numai calce moşie mănăstirii, cât şi pentru bătae, că chiar di pe moşiia lor nu să căde să bată şi să pradé[2], ce cu giudecată să-şi caute la mila înălţimii tale.

Preplecat către D(u)mnezeu osârdnic rugătoriu, Ioasaf egumen sf(i)ntei mănăstiri Runcul, din ţânutul Niamţului, înpreună cu tot soborul.

Dumniata vel logofăt a Ţării de Gios, să s(e) scrie carte domniei mele către ispravnicii ţânutului, ca după dreptate să pue la cale şi pe pârâţi să-i certe ca altădată a nu să arăta cu asămine urmări.

1806 martie 20.

Vt(ori) logofăt.

BAR, Documente istorice, CMXXIV/49.

---

[1] Scris: „căci”.

[2] Scris: „prădé”.

11. 1809 mai 31.

Sama de toate lucrurile schitului Runcul, stătătoare şi mişcătoare, care s-au dat pe sama sfinţiei sali părintelui chir Veniamin, arhimandrit şi egumen schitului Runcul.

1809 maiu 31.

Vasăle bisériceşti:

1 potiriu cu disc i zveazdă de cositoriu véche;

1 linguriță i copie de argint;

1 potiriu cu disc i aveazdă, tij de cositoriu noaî;

1 cutiuță de argint pentru sfintele taine (la arhimandritul Dometiian);

1 cruce ferecată cu argint pentru agheasmă

1 naforniță de cositori;

1 discuşori de alamă spoit;

1 creştelniță de aramă spoită;

2 cruci de lemn, una mare i una mică, pe sfântul prestol;

2 cădélniță de alamă;

3 sféşnice de alamă la sfântul prestol;

6 candele de stéclă pe sfintele icoani i la sfântul prestol;

7[1] sféşnice de lemn, însă 4 mari cu făclii şi 3 mici;

1 policandru alamă cu 6 foféză;

1 heruvim de lemn la catapeteazma;

7 iconițe mici în sfântul oltariu;

4 icoani mari, véchi, în pridvor;

2 fânare de stéclă cu cozi de lemn;

1 aer pe muşama, însă iaste a biséricii de la Hălmăcioaia[2];

2 clopote, însă unul stricat şi una tochiță de her;

1 ladă cu broască în sfântul oltari pentru veşminte;

1 lopată de her de adus foc la sfântul oltariu;

4 cléşti de her, însă unul mare şi 3 mici;

1 lingură de spijă pentru teaplotă.

Veşminte:

1 créjmă a sfântului prestol pe pânză;

1 poală de cit, aşternută diasupra;

1 liton de cănăvață supt sfântul antimis;

2 sfinte antimisă, însă unul véchi;

1 rând de pocrovéță noaî;

2 rânduri, tij pocrovéță de cit, véche;

1 felon de atlaz nou;

1 felon de atlăjăl mai vechiu;

3 feloane de cit véche;

3 stihare de cit vechi;

3 epitrahile, însă unul de cănăvață mai nou, iar 2 atlăjăl véchi;

2 poiasă, însă un poias cu paftale argint i unul cu paftale alamă;

3 păréchi rucaviță de cit véchi;

1 aorariu diiaconescu véchiu;

2 poale de cit pentru aşternut la iconostas;

1 poală de pânză moschicească la sfântul jărtăvnic véchi;

2 poale, tij de cit véchi.

Cărțile biséricii: 2 *Evanghelii*; 4 *Liturghiii*, însă cu una rusască; 2 *Apostole*; 2 *Militvénice*; 1 *Ohtoih* mare; 1 *Minéiu* mare peste tot anul; 1 *Minéiu* pe 6 luni; 12 *Minée* pe 12 luni; 1 *Triod*; 1 *Pendecostariu*; 2 *Psaltiri*; 2 *Ceasosloave*; 1 *Chiriacodromion*; 1 *Biblie*; 1 *Testament Véchiu*; 1 *Prilogari*; 1 *Dorofteiu*; 1 *Studit*; 1 *Bogoslovie* şi o *Panihidă* un *Molébnic*; 2 *Citélne*, însă una dezlegată; 1 *Psaltire* mare rusască; 1 *Liturghie*, tij rusască; 1 *Molitvénic*, tij rusăsc vechiu; 1 *Ohtoih*, tij rusăsc véchiu; 1 *Evanghelie*, tij rusască véche; 1 *Ceasoslov*, tij rusăsc véchiu.

Vite, vaci: 4 boi mari, însă 2 de pripas (bez 2 ce-au turbat şi au perit)[3]; 3 vaci mari cu viței; 1 vacă gonitoare; 1 vacă stiarpă, dată sarandari; 2 vaci mânzate; 1 bouț mânzat; 2 viței mici, nouți, acum fătați; 1 vițea mică, acum fătată. 15, adică cincisprezăce fac.

Sfini: 5 scroafe mari; 6 godaci; 8 purcei mici; 56 stupi la moşiia Aldeştii, cu sporiu a 20, după cum au fost luați de dumnealui jicnicerul Şărban. 75, adică şaptezăci i cinci fac.

Pojijie casăi: 1 căldari de stână; 1 căldari de rachiu; 1 căldari mai mică; 1 tingiri cu căpac; 1 tăva de her; 1 tăva de aramă; 1 feşnic de aramă; 1 cântari; 1 topor; 1 părechi chirostii; 1 hârleț; 4 săceri; 1 părechi heră de plug; 1 frigari; 1 cârcei de her; 6 poloboaci; 4 putini; 2 saci de lână; 1 poloboc de curechi; 1 morişcă în pârâul Runcul; 1 pol dimirlie bobŭ sămănat; 3 pol dimirlie maziri sămănată; 2 dimirlii fasole sămănate; 2 pol merți orzi sămănate; 2 pol merți ovăz sămănate; 3 merțe grâu sămănat; 800 prăjini sămănătură păpuşoi la moşie Aldeşti i la schit; 8 merți grâu pentru case şi mâncari, cu 5 dimirlii ci s-au trierat di pe Aldeşti, ce-au fost strâns de dumnealui jicnicerul Şărban, şi 26 dimirlii orzi i 20 dimirlii ovăz i una dimirlii maziri, tot de acolo, din care s-au sămănat de sfinție sa părintele arhimandritul Veniamin, iar rămăşițile s-au mâncat în case; 40 merți păpuşoi, ci s-au socotit a fi în coşările ot Aldeşti, strâns de dumnealui jicnicerul Şărban; 12 merți păpuşoi s-au socotit a fi în coşăriul de la schit, fiind că s-au mâncat în case i cu lucrătorii

plugari, cât şi păpuşoi de la Bahnă s-au bătut şi s-au petrecut cu oameni de la schit i cu lucrători; 3 firte vie lucrătoare ot Leţcani, ce-au dat dumnealui jicnicerul Şărban, pentru un pogon ce era paragină între viile dumisale, care acest pogon au fost danie mănăstirii de la un Ion cojocari ot Leţcani.

Scrisorile schitului: 25 de moşiia Ţuţcanii; 15 de moşia Bahna; 7 de moşiia Urzicii; 17 de moşiia Munténii; 3 de moşia Arămeşti; 18 de moşiia Corneşti i Filipeşti; 27 de moşiia Aldeştii; 4 de moşiia Scurta, care toate aceste scrisori, 116, adică una sută şasesprezéce fac, sînt trecute în condică, bez patru a Scurtii.

Şi făcându-să doaă izvoadi asémenea, unul s-au dat la mâna sfinţii sale arhimandritului Veniamin, iar unul s-au trimes la sfânta mănăstire.

1809 maiu 30.

Antonie arhimandrit Râşcan[4] sameş <m. p.>; Veniamin arhimandrit egumen Runcu.

ANI, Mitropolia Moldovei, CXXXIX/52. Original, la sfârşit a fost adăugată „socoteala desfacerii schitului Runcului despre proegumenul Arsănie şi jâcnicerul Şărban", din 15 decembrie 1810.

Ibidem, CXXXIX/52 bis (o altă variantă a acestei „sămi").

---

[1] Modificat din „6".

[2] De la „însă", scris de altă mână, în aceeaşi vreme.

[3] Adăugat de altă mână.

[4] Adică, „de la mănăstirea Râşca".